

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 32.

Onsdagen den 29 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Hagström* till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställt följande fråga: »Äger statsrådet kännedom om, att förbud, som utfärdats med stöd av förordningen rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m., i stor utsträckning kringgås, och ämnar statsrådet vidtaga några åtgärder för att göra nämnda förordning fullt effektiv?»

Ang. effektivisering av förbudet mot postbefordran av vissa skrifter m. m.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **Westman**, som enligt å föredragningslistan gjord anteckning komme att vid detta sammanträde besvara herr Hagströms berörda fråga, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr Hagström har till mig framställt följande fråga:

»Äger statsrådet kännedom om, att förbud, som utfärdats med stöd av förordningen rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m., i stor utsträckning kringgås, och ämnar statsrådet vidtaga några åtgärder för att göra nämnda förordning fullt effektiv?»

Såsom svar härå får jag meddela följande.

Ett s. k. transportförbud innebär att tidning eller tidskrift, som träffats av förbudet, icke får befordras med posten eller statens järnvägar eller annat av staten ombesörjt trafikmedel samt ej heller med enskilda järnvägar eller med motorfordon i linjetrafik. Den praktiskt sett viktigaste följden av ett transportförbud är, att skriften icke kan bli föremål för postprenumerations eller såndas såsom korsband. I detta hänseende torde förbudet vara effektivt. Försök ha gjorts att på olika sätt kringgå meddelade förbud, genom att sända tidningar som brev eller som paket med oriktig innehållsbeteckning eller på annat dylikt sätt. I många fall ha försöken misslyckats genom myndigheternas kontrollåtgärder. Enligt vad jag inhämtat utöva myndigheterna så långt sig göra låter kontroll över att förbjudna tryckalster icke befordras i strid mot förbud.

Transport med enskilda trafikmedel — med undantag av de enskilda järnvägarna och motorfordon i linjetrafik — kan icke förbjudas enligt förordningen. Denna befriar emellertid innehavare av sådana trafikmedel från skyldighet att befordra skrifter som träffats av förbud. Med stöd av denna bestämmelse ha även enskilda transportföretag vidtagit åtgärder för att hindra spridning av förbjudna skrifter.

Herr **Hagström**: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det erhållna svaret. Jag måste dock beklaga, att herr statsrådet ej ansett nödigt att ställa i utsikt några verksamma åtgärder för att göra denna förordning fullt effektiv.

Då Kungl. Maj:t i februari detta år förelade riksdagen proposition med förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska tidskrifter med statliga trafikmedel, så motiverades detta lagförslag därmed, att det

Ang. effektivisering av förbudet mot postbefordran av vissa skrifter m. m.
(Forts.)

i rådande utomordentliga tidsläge vore nödvändigt att i olika hänseenden komplettera gällande lagstiftning för att bereda ökat skydd för statens yttre och inre säkerhet. Detta var säkerligen även riksdagens avsikt och motiv då lagförslaget antogs.

Med stöd av den nya lagen har som bekant transportförbud utfärdats för tidningarna Norrskensflamman, Ny Dag och Arbetar-Tidningen. Det har emellertid visat sig, och detta är en allmän uppfattning, att detta förbud i stor utsträckning kringgåts och överträtts. Jag skall andraga några exempel, som torde bevisa det befogade i en sådan uppfattning. Det har förekommit att Ny Dag postbefordrats på det sättet, att den inlagts och dolts i annan icke transportförbjuden tidning — det har åtminstone i ett fall hänt, att en påpasslig poststationsföreståndare till överordnad myndighet insänt en korsbandsförsändelse, vari den transportförbjudna tidningen på detta sätt dolts. Det har vidare förekommit att en person, som står tidningen Norrskensflamman nära och som ofta företar resor från Stockholm till övre Norrland, åtminstone i ett fall medfört en större upplaga av denna tidning i sina koffertar. Verkställd polisutredning lär visserligen ha visat, att transporten i detta fall verkställdes per bil, men enligt min åsikt har i alla fall, även om lagen icke överträtts, dock lagens andemening kringgåts. Det har vidare förekommit, att den för Ådalen avsedda delen av upplagan av Ny Dag sänts med bil från Stockholm till Sundsvall och från sistnämnda plats på mer eller mindre dolda vägar utdistribuerats till läsekretsen. För blott några dagar sedan beslagtogs sålunda polisen en större sändning av denna tidning, som skickats med statens järnvägars buss från Sundsvall till Hudiksvall. Tidningspaketen hade i detta fall nedpackats i ett radioemballage, och på detta emballage hade skrivits »aktas för stötar» och »behandlas varsamt». Vidare har polisen i Göteborg avslöjat en kommunistisk ombudsman, som både med posten och järnvägen låtit avsända paket, innehållande Arbetar-Tidningen. I dessa fall ha paketen försetts med oriktiga uppgifter om innehållet.

Skickligheten och uppfinningsförmågan ha visat sig vara så stora, då det gällt att camouflera de förbjudna sändningarna, att man nog måste räkna med att blott en ringa del av överträdelserna har upptäckts. Det vore beklagligt om staten ej skulle kunna ha i sin hand ett effektivt förhinder dessa olagliga transporter. Det skapar ringaktning för lag och förordning, om lagar på sätt som här skett opåtalat kunna kringgå. Om lagens nuvarande ordalydelse ej medger effektivt ingripande bör enligt min åsikt lagen snarast möjligt kompletteras.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Vad den ärade talaren här anfört ger mig anledning till två erinringar. Den första är, att då den ärade talaren anförde exempel på att tidningar, som äro transportförbjudna, befordras på ett sådant sätt, som enligt lagen icke är förbjudet, så kan den omständigheten naturligtvis icke föranleda mig att göra något påpekande till myndigheterna. Den andra erinringen jag skulle vilja göra är, att den ärade talaren i sitt anförande angav en hel rad av exempel, som bevisade att myndigheterna med stor vaksamhet ingripit mot försök att åstadkomma transport av de förbjudna tidningarna i strid mot lagen. Den ärade talaren anförde icke något som helst exempel på att myndigheterna hade försummat sig och att transporter försiggingo trots och i strid mot lagen. Under sådana omständigheter förefaller det mig som om det icke vore skäl att rikta något klander mot myndigheterna med avseende på det sätt, på vilket de tillämpat lagen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 284, med förslag till lag om vissa ändringar i värnpliktslagen den 30 juni 1936 (nr 443).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 285, angående byggnader för nomadskolorna.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda av herr *Ström, Fredrik*, väckta motioner:

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen och § 38 riksdagsordningen samt till införande i tryckfrihetsförordningen av en ny paragraf, betecknad såsom § 6, m. m.; och

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 110 regeringsformen samt § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 221, av herr *Ström, Fredrik*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet; och

nr 222, av herr *Linderot*, i samma ämne.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organiserandet av ett hemvärn. *Ang. organiserandet av ett hemvärn.*

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 257 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) besluta, att en militär hemvärnsorganisation skulle i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 26 april 1940 angivna riktlinjer snarast möjligt upprättas;

b) godkänna vid berörda statsrådsprotokoll fogat förslag till stat för hemvärnsstaben, att tillämpas under budgetåret 1940/41;

c) medgiva, att till varje inskrivningsbefälhavares förfogande finge från och med den 1 juli 1940 ställas en för handläggning av hemvärnsfrågor avsedd pensionerad officer med ett arvode av 3,180 kronor för år, ävensom befordrade Kungl. Maj:t att i de stater för infanteriregementena, som kunde komma att av riksdagen godkännas, vidtaga därav betingade ändringar;

d) medgiva, att kostnaderna för avlöning åt personalen vid hemvärnsstaben och för arvoden åt nyssnämnda pensionerade officerare finge bestridas från lantförsvarets anslag till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. samt att anvisande av medel för täckande av utgifterna för hemvärnsorganisationen i övrigt finge tillsvidare ske med anlitanande av vederbörligt förskottsanslag.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Med hemvärnsorganisationernas tillkomst få vi en alldeles ny svensk militärformation. Statsutskottet har säkerligen rätt i sin sats, att en organisation av denna struktur skall utgöra ett värdefullt bidrag till stärkandet av landets värnkraft. 50,000 man extra,

Ang. organiserandet av ett hemvärn. (Forts.)
fördelade på rationellt sätt och något så när modernt beväpnade och utrustade, såsom utskottet antydningssvis har framhållit, och opererande under bästa möjliga militära befäl, blir givetvis ett verkligt tillskott till försvarsmakten, och ett tillskott som såvitt man kan förstå ofrånkomligen är behövt gent emot de moderna angreppsmetoderna. Man kan alltså lyckönska landet till att saken nu bragts därefter.

Man kan säkerligen också lyckönska vårt land till den återigen givna fristen — ingenting har inträffat, som har stört vår goda fred, sedan överbefälhavaren redan den 26 januari innevarande år, d. v. s. för fyra månader sedan, gjorde sin framställning i denna sak! Beträffande riksdagens behandling av detta ärende är ingenting att anmärka; det har åtminstone de sista dagarna handlagts i rekordtakt. Jag har mig också bekant att försvarsministern gjort mycket förberedelsearbete före denna dag, och likaså förekommer ute i kommunerna ett intensivt och intresserat arbete.

Men å andra sidan är det ett faktum, att vi i denna dag ännu *icke* ha denna organisation stående redo. Och jag kan inte hjälpa, herr talman, att jag här likaväl som här om dagen, när det gällde åtgärder mot av fienden vållad brandskada, med beklagande återfinner något av den gamla sävliga svenska utredningstakten. Det går i alla fall inte an i krigstid, som vi faktiskt befinna oss i, att myndigheterna taga lika god tid på sig som vanligt för att komma fram till handling, när nästan varje dag skulle kunna medföra bevis för att man är för sent ute.

Nu kräves med all rätt allt av svenska folket. Men då har också svenska folket rätt att kräva en helt ny anda, icke bara handlingskraftig utan blixtnabbt parat, av sina styresmän i alla gamla goda verk och inrättningar.

Så sent som i höstas fingo vi höra här i riksdagen, att sakkunskapen inte trodde på blixtangreppet och blixtkriget. Nu måste sakkunskapen lära om, såsom ofta händer. Och den måste lära sig inte bara att blixtkriget är en möjlighet och en övervägande sannolikhet, utan dessutom och framför allt, att denna tydliga oväntade krigföringsmetod kräver en däremot svarande intellektuell disposition hos sakkunskapen själv. Jag vågar säga, att Traskapatrullosystemet måste utrotas, och att detta hör till de mest aktuella försvarskraven.

Om vi fråga oss varför det har gått så illa för västmakterna i det stora kriget, måste vi väl svara, att det är just därför att slentrianens och konservatismens anda har gjort sig bred inom dessa makters försvarsorganisationer även under de sista fem sprängladdade åren. I vartenda populärmagasin har allmänheten kunnat läsa, att vi leva i en revolutionärt omskapande, teknisk nydaningstid, men sakkunskapen inom många arméer tycks knappast ännu ha kommit underfund med, att velocipeden har ersatts av motorecykeln och ännu mindre att människan kan förflytta sig i luften.

Vi kunna inte påstå att det är så värst mycket bättre här i landet. Jag minns hur det var bara för några år sedan, när jag själv i försvarsutskottet och från denna plats i kammaren försökte göra klart, vad jag för min del hade begripit av det spanska kriget, nämligen flygets oerhörda betydelse icke minst i ett land med vår geografiska beskaffenhet och belägenhet. Jag yrkade då, vilket naturligtvis framställdes såsom fantastiskt, att ungefär en tredjedel av vår dåvarande militärbudget borde disponeras för flyget. Naturligtvis kom sakkunskapen i stället och undervisade oss om att det var flottan, och närmast de stora pansarskeppen, som främst borde tillgodoses — det förekom också här en debatt om den saken — inom ramen av de idylliska 148 miljonerna.

Vad nu närmast hemvärnet beträffar kunna vi alltså se, att högste försvarschefens skrivelse därom kom redan i januari. Men det var ändå inte

Ang. organiserandet av ett hemvärn. (Forts.)

ett fullt tidsenligt förslag, vågar man påstå, som då framlades. Idén var gammal — naturligtvis, höll jag på att säga. Man ville helt enkelt efter finska krigets erfarenheter i Sverige införa en motsvarighet till de finska skyddskårerna. Och ändå hade man redan vid denna tid haft erfarenheterna från det polska kriget, de klara exemplen på hur tyskarna excellerade i blixtsnabba och desorganiserande framstötter med hjälp av fallskärmstrupper, landsättning från flyg, motoriserade förband samt femte kolonnen. Det var en åskådningsundervisning som man, det skall gärna erkännas, inte heller tycks ha tillgodogjort sig i t. ex. England och Frankrike. Nu efteråt, inte bara efter katastrofen i Polen, utan också efter katastroferna i Norge, Holland och Belgien, borde man ju kunna vara redo att i förbigående erkänna, att den hårda kritik, som under det polska kriget kom den polska krigsmakten till del, torde ha varit så till vida orättvis, att man överallt var ungefär lika oförberedd gent emot en krigföring, som var nog hänsynslös att begagna sig av den moderna teknikens alla möjligheter.

Vad hemvärnens beväpning beträffar kan man inte och bör man inte i ett offentligt anförande gå in på detaljer. Jag vill bara ytterst kraftigt understrika det önskemål, som uttalats i statsutskottets utlåtande, nämligen att hemvärnsförbanden snarast möjligt måtte erhålla den mest ändamålsenliga beväpning. Och jag vill därtill lägga: den mest ändamålsenliga utrustning överhuvud taget. Detta gäller exempelvis i fråga om medel för att snabbast kunna avsända rapporter och mottaga order. Det sistnämnda är uppenbarligen en ytterst viktig sak när det rör sig om förband med nu ifrågavarande uppgifter och med den trots allt sekundära militära kvalitet, som det här blir fråga om.

Beträffande rekryteringen vill jag tillåta mig en måhända enligt många tycke något djärv observation. Varför har man uteslutit möjligheten, såsom det synes, att i hemvärnsorganisationerna antaga även skjutkunniga och i övrigt lämpliga kvinnor? Här föreligger återigen ett utslag av denna konservatism på det militära området, som jag förut talat om. Anser man verkligen att vi ha tillräckligt med folk för att effektivt kunna försvara vårt land? Eller anser man att man skall förskona kvinnorna från krigets elände och fasor, och att detta syfte skall kunna uppnås på det sättet? Nog förstår väl var och en att om t. ex. fallskärmstrupper landa i en ort och några kvinnor skulle springa till en telefon för att rapportera vad som hänt, så skulle de ögonblickligen bli nedskjutna. De intaga då ställningen som nonkombattanter, vilka bli beskjutna utan att kunna skjuta tillbaka. Det är ju bekant sedan ganska lång tid, i själva verket många år, att flera stormakter utbildade kvinnor till krigsflygare. Och jag såg nyligen i en rysk tidning en bild av några mycket behagliga unga damer i uniform, vilka voro — icke krigsflygare, utan tankförare, tillhörande en av de med kvinnor om man så får säga »bemannede» tankbrigaderna. Jag är alldeles viss om att man också här i Sverige skulle kunna finna ett stort antal friska och kraftiga kvinnor, som äro fullt användbara för militärtjänst. För hemvärnsorganisationen skulle det vara så mycket naturligare att på det sättet söka en extra rekrytering, som det naturligtvis kommer att finnas mängder av kvinnor just på de eventuellt angräpna hemorterna.

Det är gott och väl om Sveriges försvarsmakt under nuvarande tid kan bestämma sig för att omsider, betänksamt och steg för steg, tillgodogöra sig det väsentliga av de rön och erfarenheter, som redan gjorts på andra håll. Men vi ha rätt att kräva mer än så. Man måste kräva på detta för vår nationella existens livsviktiga område en djärv, självständig, nyskapande anda, som alldeles hänsynslöst slänger över bord överåriga traditioner, som vågar organi-

Ang. organiserandet av ett hemvärn. (Forts.)
sera nya metoder och som förmår att ställa upp till rikets försvar, vad fienden inte på förhand har väntat sig.

Under det treåriga spanska kriget ansåg man det här i landet inte mödan värt att dit skicka några militära experter. Det var oklokt, enligt min mening. Ty där hade man kunnat få lära sig, hur ett folk försvarade sig mot det tyska och italienska flyget och mot fiendens väldiga insatser av moderna stridsvagnskolonner under en vida längre tid än vad en hel rad stater nu ha förmått. Och det var ändock ett folk, som i stor utsträckning var berövat möjligheten att med vapen möta lika mot lika. Man kan kanske i alla fall nu efteråt, i belysning av vad som hänt, erkänna att denna sega motståndskraft mot tvenne stormakters enträgna anstormningar var synnerligen väl värd att studera. Vad var det spanska folkets »hemliga vapen», om jag så får uttrycka mig? Jo, det var just att *hela folket* med frenesi deltog i försvaret, och att detta försvar i brist på många ordinära försvarsmedel måste improvisera, måste nyskapa dag efter dag, utan ringaste bundenhet av de militära traditionerna. Där fanns trots alla svårigheter en offensiv anda, som gjorde underverk, en rörlighet, en intelligens, en uppfinningsrikedom, som förbryllade de höglärda militära experterna från vissa stormakter.

Jag har velat säga, att när vi nu gå att besluta ett hemvärn så skulle jag för min del önska, att denna nya, traditionsobundna svenska folkarmé måtte från början begåvas med den kraft och vitalitet, som bara kan komma från folket självt. Och därmed ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag kan inte annat än med särskild glädje hälsa initiativet till ett hemvärns bildande. Det kommer måhända att bli ett av våra viktigaste försvarsvapen, när det som vi hoppas mycket snabbt blir utbyggt från det mera provisoriska stadium, vari det till en början naturligen kommer att befinna sig.

Det är emellertid ett par detaljsaker, som jag närmast skulle vilja fästa uppmärksamheten på. Först och främst synes det mig att den provisoriska rekryteringsverksamhet, som har skett i förväntan på lagen, här och var trots all god vilja på olika håll varit behäftad med vissa brister, som kunde ha varit onödiga. Rekryteringstiden, som utsattes, har varit ganska knapp, och det förekom överhuvud taget ingen effektiv upplysningsverksamhet omkring hemvärnets bildande. Icke heller var i Stockholm någon mottagningstid på kvällarna tillkännagiven. Våra arbetare kunde inte anmäla sig, då de som hade hand om rekryteringen slutade sitt arbete klockan fem på eftermiddagarna. En mängd arbetare ha hos mig klagat över detta, då de därigenom helt enkelt inte haft någon möjlighet att anmäla sig till tjänstgöring. Jag har talat med de militära myndigheter, som haft hand om denna sak, och de ha förklarat att det är meningen att rekryteringstiden skall utsträckas. Det skall bli en ny rekrytering, varvid man skall möjliggöra anmälningar på en bredare basis, vilket tacksamt annoteras. Sker så, tror jag att man för Stockholms och även för andra kommuners del skall komma upp till vida större siffror än vad som hittills har varit fallet.

Vidare hälsar jag med särskild glädje att utskottet har understrukit nödvändigheten av att denna rörelse och dess verksamhet kommer att handhas under intim samverkan med de kommunala myndigheterna, såväl när det gäller att uppnå en betryggande rekrytering som i övrigt. Detta finner jag vara synnerligen viktigt. Därför är det också av stor vikt att det kommer till stånd särskilda kommunala nämnder, såsom även här är förutsatt, för att hjälpa till med denna verksamhets organiserande. Då inställer sig en fråga, som ännu inte är klarlagd, men jag antar den kan lösas, nämligen att hinder

Ang. organiserandet av ett hemvärn. (Forts.)

inte kommer att möta när det gäller att bevilja kommunala anslag till denna kommunerna så närstående organisation. Det förhåller sig nämligen så att den summa, som här anslagits för hela landets hemvärn, rör sig om allenast en miljon kronor, jämte några summor dessutom, som icke äro fixerade. Denna summa finner jag vara så ringa, att den icke kan anses tillräcklig. Det bör väl då öppnas en möjlighet för kommunerna att skjuta till vad som oundgängligen behövs, så att inte samma olyckliga situation uppstår som i fråga om luftvärnet, där de kommuner, som ville hjälpa till för att ytterligare förbättra denna viktiga gren av försvaret, icke fått möjlighet därtill. Nu ha åtminstone landstingen och de större städerna genom ett nytt prejudikat fått möjlighet att anslå medel till skytteförbund och till skytteverksamheten över huvud. Då hemvärnsorganisationen står skytterörelsen mycket nära, bör man således kunna utgå från att kommunerna, om så visar sig behöfligt, skola få bisträcka av egna medel, om inte staten har råd, så att vi verkligen kunna uppnå en fullt effektiv standard när det gäller detta oerhört viktiga nya vapen.

En annan sak skulle jag också vilja beröra, nämligen beväpningen. Det antydes nu att de vapen, som skola användas, huvudsakligen ska vara vapen som redan innehas av enskilda, såsom våra skyttar. Endast i andra hand skulle statens egna vapen i mån av tillgång tas i anspråk för denna beväpning. Det är min övertygelse att man för att mycket snabbt kunna lösa detta problem måste gå fram på en annan väg, nämligen att tillräckligt med vapen från statens sida ställas till förfogande för hemvärnen. Nu skulle man exempelvis av annonserna i tidningarna att döma lätt kunna få det intrycket, att det råder brist på vapen för hemvärdet. Det anges också vad som skall betalas för ett gevär, som av allmänheten saluhålles för hemvärdens räkning. Jag tycker inte att detta är en riktig väg. Det ger ett intryck av att vi äro nästan vapenlösa här i landet. Det äro vi emellertid inte — vi ha tvärtom gott om vapen. Varför skola vi då annonsera och uppmana allmänheten att släppa till sina vapen? Jag har hört sägas att folk kommer och erbjuder sig att sälja både älgstudsare och vanliga jaktgevär för att inte hemvärnen skola bli alldeles vapenlösa. Om det befinnes nödvändigt får väl staten utvidga sina fabriker för framställning av vapen, så att hemvärnen kunna bli fullt beväpnade, utan att man skall behöva lita till det enskilda innehavet av vapen. Det är klart att det kommer att medföra större kostnader för statsverket, men denna sak är så oerhört viktig, att en kostnadsökning från en miljon till 10 miljoner kronor eller t. o. m. 50 miljoner om så skulle behövas för en sådan livsviktig sak enligt min mening icke får spela någon avgörande roll. Det enda nödvändiga är, att vi få denna för landets försvar oundgängliga organisation verkligt förstklassig och snabbt genomförd och att erforderliga vapen finnas tillgängliga. Detta är huvudsaken, inte kostnadsfrågan i den allvarliga situation vari landet befinner sig.

Sedan är jag något tveksam om huruvida det i längden kan gå för sig att, såsom här är ifrågasatt, icke lämna någon annan ersättning till hemvärnsmännen än fri inkvartering och den overall, som kommer att tillhandahållas. Möjligen kan man låta detta ske till en början såsom ett prov, men jag tror, att det blir nödvändigt för sådana hemvärnsmän, som leva i små omständigheter, att erhålla någon hjälp för denna tjänst — i varje fall om övningarna bli något mera omfattande än som här är föreslaget, vilket jag för min del tror blir ofrånkomligt. Det förslår nog inte med en så kort övningstid, som här är tänkt, utan man får nog tänka på att utsträcka den. Men då tror jag också, att det blir nödvändigt att i någon liten mån hjälpa de hemmavarande familjemedlemmarna.

Ang. organiserandet av ett hemvärn. (Forts.)

Ja, herr talman, jag har intet annat att yrka än bifall, men uttalar förhoppningen, att detta lilla embryo måtte växa mycket snabbt till en stor och omfattande del av försvaret.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag tillåter mig att göra några randmärkningar till de båda föregående talarnas anföranden.

Jag vill då först till herr Ström säga, att om tiden för anmälan till hemvärdnet i Stockholm har varit olämpligt bestämd, så återfaller ansvaret för detta i hög grad på Stockholms stad som kommun. I själva verket är det nämligen så, att vi från försvarsväsendets sida till kommunerna riktat en anmaning att organisera mottagning av anmälningar till hemvärdnet. Så har ju också skett i de allra flesta kommuner. Om det nu inte har blivit som det skulle i Stockholms stad, så måste anledningen vara, att man här har låtit vissa frivilliga organisationer handha verksamheten. Det har jag naturligtvis inte någonting emot, men jag vill understryka, att det hade stått Stockholms stad fritt att ordna denna rekrytering på det mest ändamålsenliga sätt som överhuvud taget varit möjligt.

Vidare vill jag säga, att det ligger i sakens natur, att kommuner icke kunna komma att få ge anslag till hemvärdnet. Hemvärdnet är ingen frivillig försvarsmorganisation i vanlig bemärkelse, utan hemvärdnet är en del av den svenska krigsmakten. Det finns inte mer skäl för att kommunerna ge anslag till hemvärdnet än för att de skulle ge anslag till linjetrupporna. Om inte staten har råd, sade herr Ström, så få kommunerna träda till. Normalt sett bör det väl dock vara så, att staten har bättre råd än kommunerna, eftersom den statliga beskattningsrätten är av en helt annan och mera vidsträckt natur än den kommunala. Sålunda kan det inte finnas något verkligt skäl för att bevilja kommunala anslag till hemvärdnet.

Vad sedan beträffar frågan om beväpningen, som både herr Branting och herr Ström voro inne på, så ligger det i sakens natur, att detta hemvärn bör få all den vapenutrustning som är möjlig att anskaffa. Men vi skola komma ihåg, att hemvärdnet, som sagt, bara är en del av vår krigsmakt, och inte den viktigaste. Det är väl i alla fall så, att vår linje och vår landstorm äro viktigare. Alla dessa delar av krigsmakten måste förses med ändamålsenlig beväpning. Detta sker också i den takt, vår produktionskapacitet medger. Men det är inte så enkelt, som herr Ström tror, att trolla fram nya fabriker. När det gäller vapentillverkningen är skapandet av maskinerna och verktygen en mycket mera invecklad procedur än själva tillverkningen av vapnen. Man trollar inte fram nya fabriker ur marken på fjorton dagar, en månad eller ens ett halvt år. Allting sådant tar sin tid.

Jag kan inte finna, att det är oriktigt, om folk, som ha armégevär, uppmanas att överlåta dem till hemvärdnet. I verkligheten är det ju så, att var och en, som fått köpa ett armégevär, också har iklätt sig en förbindelse, som innebär, att om staten skulle komma att behöva dessa gevär, är man skyldig att överlämna dem. Så långt har man nu inte gått från statens sida, att man gjort bruk av denna rättighet. Men det finns tusentals fullgoda armégevär här i detta land hängande på väggar, där de icke komma att få något värde för försvaret. Jag har i åtskilliga fall konstaterat detta exempelvis beträffande människor, som en gång ha varit aktiva skyttar, men som nu slutat upp och som kanske ha geväret kvar som ett minne från gångna tider. I dessa och många andra liknande fall kan det inte vara till skada, att armégevär nu få en fullgod användning.

När herr Branting talar om att man borde tillåta kvinnor att tillhöra hemvärdnet, så vill jag inte ta upp denna oerhört ingripande folkrättsliga och mo-

Ang. organiserandet av ett hemvärn. (Forts.)

raliska fråga till ett belysande här. Jag vill bara framhålla, att så länge vi ha ett par hundra tusen män i värnpliktsåldern, som äro vapenföra och icke utbildade, böra vi enligt min mening inrikta oss på att få den manliga vapenföra befolkningen infogad i vårt försvarsväsen, innan vi ge oss in på detta mycket svåra problem, om kvinnorna skola tillhöra den aktiva linjen i försvaret.

Herr Brantings funderingar i övrigt om det som har varit, om erfarenheter från krigshändelserna och om bristande anpassningsförmåga, skall jag inte närmare gå in på. Jag tror inte, att herr Brantings synpunkter där voro särskilt väl genomarbetade och dokumenterade. Det föreföll mig, som om herr Branting hade låtit sina minnen störta litet huller om buller. Jag skall endast tillåta mig att ta ett litet exempel. När herr Branting talar om sitt pläderande 1936 för ett starkare flyg, så säger herr Branting, att man då från sakkunskapens sida ansåg det viktigare att diskutera frågan om starka pansarfartyg. Var och en, som vill uppliva sitt minne, erinrar sig emellertid, att frågan om starka pansarfartyg var det, som sakkunskapen minst sysslade med år 1936. Detta kanske kan ge herr Branting anledning att tänka över sina minnen en gång till för att se, om de inte kunna låta ordna sig i ett något annat sammanhang.

Vad sedan angår talet om att saker och ting måste ske blixtnabbt, så vill jag bara understryka fakta i detta fall. Det är väl ingen som tror, att det går att på några dagar trola fram och organisera en väpnad styrka på 50,000 man? Det är verklighetsfrämmande att tro, att sådana saker kunna ske från morgon till kväll. Ett nytt projekt, som icke tidigare varit föremål för diskussion, krävs det en viss tid för att lägga upp och genomföra. Man må ha hur brått man vill, så tar sådant ändå sin tid. Och jag försäkrar, att i detta speciella fall, när det gäller hemvärdet, har det icke förekommit någon byråkratism eller några hämningar på grund av gammal tradition, utan denna sak har behandlats så snabbt som det överhuvud taget är möjligt, när människor utan förutfattad mening och med god vilja försöka göra sitt bästa. Och här ha inga timmar försuttits. Under tiden propositionen har legat i riksdagen, har arbetet med organiseringen av hemvärdet fortgått som om riksdagens beslut icke vore erforderligt. Man har således inte sölat på något sätt.

Jag tror inte det är nyttigt, om man försöker att i någon nervös stämning suggerera fram den uppfattningen bland allmänheten, att varje ökning av försvarskraften, hur stor den än är, skall kunna ske blixtnabbt, på en kort stund. Det går inte att åstadkomma, utan sådana saker måste ta sin tid. Man måste ha det modet, att man vågar sätta i gång och försöka genomföra utbyggnader av försvaret, även om man vet att det tar sin tid och även om man kan känna på sig, att det är risk för att man inte hinner bli färdig. Har man inte det modet, och vågar man inte göra det, då kommer man ingen väg.

När allt göres så gott som människorna förmå, kan man inte komma längre, och jag tror inte det finns någon anledning att säga, att arbetet på hemvärnsorganisationen försinkats genom några longörer, som hade kunnat undvikas.

Herr Holmström: Herr talman! Det är endast en detalj i herr Brantings anförande, som jag vill säga några ord om.

Herr Branting sade, att i höstas trodde inte de sakkunniga på blixtkriget, och herr Branting avsåg därmed givetvis de militära sakkunniga. Detta uttalande är icke riktigt. Jag känner militära sakkunniga, som sedan länge både i tal och i skrift ha avhandlat blixtkriget. Det var väl det italienska långfredagsöverfallet på Albanien, som ställde blixtkriget, om jag så får säga,

Ang. organiserandet av ett hemvärn. (Forts.)
i blixtbelysning. Själva ordet blixtkrig har för övrigt skapats just inom militära kretsar.

Jag vill alltså konstatera, att de militära sakkunniga långt tidigare talat om blixtkriget. Men, herr talman, på den tiden var det inom kretsar, där intresset för försvaret inte var lika stort som just nu, som man ville göra gällande, att militärens tal om blixtkrig endast var ett spöke, som manades fram för att skrämma upp vårt folk till försvarsvilja.

Jag har endast velat göra detta uttalande, herr talman.

Herr Branting: Herr talman! Försvarsministern gick först in på frågan om hemvärnets beväpning. Jag vill framhålla, att jag därvidlag inte tillät mig göra annat än att understryka, vad statsutskottets första avdelning har anfört i sitt utlåtande. Om herr statsrådet har några anmärkningar att göra på den punkten, bör han således adressera sig mot utskottsutlåtandet och icke mot mig personligen.

Jag går heller inte in på frågan om kvinnornas inträde eller möjliga användbarhet i hemvärnsorganisationerna i vidare mån än jag har gjort i mitt första anförande.

Däremot vill jag tillåta mig en anmärkning i frågan om flyget. När herr statsrådet, onekligen med en viss överlägsenhet, talade om »herr Brantings funderingar», som inte skulle varit någonting särskilt att ta på allvar, och när han därvidlag ville göra gällande, att jag mindes fullkomligt fel beträffande en tidigare diskussion här i kammaren angående flyget, respektive flottan, så kan jag visserligen inte med riksdagsprotokollet i hand visa datum för den debatten, men jag minns den mycket väl. Det var för övrigt herr Borell, som då var ledamot av denna kammare, vilken särskilt förde talan för flottan gentemot mina synpunkter på flyget. Vi kanske tala om olika tillfällen, herr statsråd.

Jag förstår mycket väl, att statsrådet Sköld vill göra gällande, att inga timmar ha försuttits, när det gällt organisationen av hemvärnets. Jag framhöll ju, att arbetet med själva organisationen har pågått under den tid, som hittills har förflutit. Men vi kunna å andra sidan inte bortse ifrån det faktum, att vi i dag inte ha några hemvärn. Vad måste vi då göra för reflexion? Jo, naturligtvis den, att vederbörande kunde ha börjat arbetet litet förr, om man nu verkligen behöver fyra månader för att komma från det första uppslaget och till riksdagsbeslutet.

Herr statsrådet berörde den tid, som saken har legat i riksdagen. Jag vill begagna tillfället att återigen framhålla, att riksdagen har behandlat denna sak med stor snabbhet. Det bör inte på något sätt ges spridning inom allmänheten åt den uppfattningen, att hemvärnets relativt sena tillkomst skulle bero på, att riksdagen har legat på denna sak någon längre tid.

Vad beträffar den siste ärade talarens påstående, att den militära sakkunskapen så klart och så tidigt skulle ha insett möjligheten av blixtkrig, så hade jag till stöd för mitt motsatta uttalande — om jag nu får lov att säga det — flera anföranden av bland andra herr statsrådet Sköld själv. Exempelvis strax före blixtangreppet mot Albanien gjorde han i ett stort tal gällande, att det var ytterst osannolikt, eller otroligt, att vi behövde räkna med några blixtangrepp. Jag tar för givet, att detta uttalande åtminstone i någon mån stödde sig på den militära sakkunskapen.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag är övertygad om att hemvärnets organisation ligger i de allra bästa händer. De män, som ha fått hand om

Ang. organiserandet av ett hemvärn. (Forts.)

denna sak, synas mig vara synnerligen kvalificerade, och de äro säkerligen besjälade av de allra bästa avsikter att snabbt få denna organisation från papperet ut i verkligheten.

Vad kommunerna kunna göra, det komma de säkerligen att göra. I Stockholm är det en kommunal instans, som har medel och lokaler till förfogande. Militär sakkunskap för ändamålet har medverkat, tror jag. Har något fel från stadens sida blivit begånget, vilket jag inte känner till, så beklagar jag det. Då få vi väl se till, om det kan rättas till.

Men jag begärde ordet närmast med anledning av statsrådets upplysning, att det icke skulle vara möjligt för kommunerna att lämna kommunala anslag för att ytterligare utbilda och stärka ett kommunalt hemvärn. Det är alldeles riktigt, att hemvärdet är en del av armén, att det är planerat som en del av det statliga försvarsväsendet. Men ännu har jag aldrig hört talas om att någon person eller institution skulle tillbakavisa ett anslag från något håll, som erbjudes för att göra en sak ännu bättre. Om det finns kommuner, som vilja offra medel, utöver vad de offra för sina omedelbara egna behov, för att kunna förbättra denna kommunalt betydelsefulla organisation av statlig natur, så kan jag inte inse, att detta skulle kunna vara något förkastligt eller att det vore för staten ligkiltigt. Sådana anslag borde väl kunna komma såsom en gåva till staten, som mottages med glädje, i synnerhet när man ser hur försiktiga statsmakterna ha varit för att begära pengar till denna organisation. Då de ha stannat vid en miljon för hela apparaten, får man ju intrycket, att staten behöver tillskott, och att den även med tacksamhet skulle mottaga sådana tillskott. Jag beklagar, om det är så, att en eventuellt förefintlig kommunal offervilja här skulle stöta på formella eller byråkratiska hinder. Jag tror, att det är mycket olyckligt, om man i tider som dessa håller sådana synpunkter vid liv. Vi borde befria oss ifrån sådana formella synpunkter i denna järntid.

Sedan är jag av precis samma mening som statsrådet, att alla armégevär, som finnas på väggarna här i landet och inte komma till användning, böra komma fram. Men jag tror inte, att det på den vägen som anvisats går att få fram tillräckligt med vapen. De, som ha ett vapen, tror jag ha en känsla av att de kunna behöva det själva, när de läsa varje dag om fallskärmshoppare och allra andra slag av krigsmän bakom fronterna. De lämna nog inte ifrån sig sina vapen godvilligt annat än i undantagsfall, skulle jag tro. Därför får man nog tänka sig, att det blir staten som tillhandahåller vapen åt dessa hemvärnsmän.

Det är klart att statsrådet har rätt, när han säger, att det inte är lätt att skapa nya vapenfabriker. Nej, det är riktigt. Men i tider som dessa får man göra det omöjliga. Man får skapa en vapenfabrik på bildligt talat fjorton dagar om det behövs. Det får icke finnas någonting, som heter »omöjligt». Just det omöjliga måste göras i tider som dessa, om nationerna och folken skola kunna bestå. Eljest går det som vi se att det går i så många andra av Europas stater i dessa dagar. Man måste verkligen göra det omöjliga.

Till sist vill jag säga, att jag är övertygad om att herr statsrådet inte, som han nu låtsas, är förargad över vår välvilja mot hans tanke att hemvärnen skola växa och bli bättre, utan att han innerst inne är glad över att han finner röster, som stödja honom i hans krav på anslag och återigen anslag till krigsmakten, så att han aldrig behöver tro, att han i denna riksdag skall sakna understöd för vad han begär åt försvaret, utan kommer att få vad han äskar. Jag tror alltså att herr statsrådet i själva verket är glad över att han finner detta stöd i riksdagen för hemvärdet.

Ang. organiserandet av ett hemvärn. (Forts.)

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! För att det inte skall finnas något missförstånd, vill jag med anledning av den senaste ärade talarens sista anförande understryka, att det ju är självklart, att staten skall förse hemvärdet med vapen. Varenda man som blir antagen till hemvärnsman kommer att bli beväpnad.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Ang. långtjänstpremie åt vissa värnpliktiga vid marinen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående långtjänstpremie åt vissa till beredskapstjänst inkallade värnpliktiga vid marinen jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 214, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att en långtjänstpremie av 180 kronor finge tilldelas värnpliktig av klass A vid marinen, vilken under innevarande budgetår, utan att hava innehaft anställning över stat, såsom 2. klass sjöman eller 2. klass kustartillerist fullgjort beredskapstjänstgöring vid flottan eller kustartilleriet under minst sex månader i en följd.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herrar *F. Ström* och *K. Karlsson* väckt motion (nr 205), vari hemställts, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 214 måtte medgiva, att en långtjänstpremie av 180 kronor finge tilldelas värnpliktiga av klass A vid marinen, vilka under innevarande budgetår, utan att hava innehaft anställning över stat, såsom menig eller korporal fullgjort beredskapstjänstgöring vid flottan eller kustartilleriet under minst sex månader i en följd.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen 1: 205, medgiva, att en långtjänstpremie av 180 kronor finge tilldelas värnpliktig av klass A vid marinen, vilken under innevarande budgetår, utan att hava innehaft anställning över stat, såsom 2. klass sjöman eller 2. klass kustartillerist fullgjort beredskapstjänstgöring vid flottan eller kustartilleriet under minst sex månader i en följd.

Herr **Ekströmer**: Herr talman! Vid detta utlåtande är fogad en reservation av herr Svensson i Grönvik och herr Närlinge, och jag kunde gott ha varit med om att skriva under denna reservation, men jag tyckte det kanske var lika bra att jag här i kammaren framförde några synpunkter. Jag har givetvis intet emot propositionens förslag; jag har endast den anmärkningen att jag finner det icke vara tillräckligt fullständigt. Det finns nämligen även andra kategorier värnpliktiga än de i propositionen omnämnda, som lika väl som dessa kunde vara förtjänta av en sådan långtjänstpremie som här föreslås.

Herr Ström har i sin motion pekat på några dylika värnpliktiga, som kanske kunna ifrågakomma, och jag kan komplettera uppgiften med en annan kategori. Jag tänker närmast på de värnpliktiga, som ha tjänstgjort som signalister vid artilleriet på Gotland, där de nu ha legat sedan den 3 september, utan avlösning under ganska ödsliga och otrevliga förläggningsförhållanden, utan någon nämnvärd sysselsättning och utan möjlighet att skaffa sig någon sådan utom tjänsten, kort sagt en högst deprimerande tillvaro. Det synes mig som om dessa värnpliktiga skulle vara fullt meriterade för att

Ang. långtjänstpremie åt vissa värnpliktiga vid marinen. (Forts.)
få en långtjänstpremie lika väl som de som herr försvarsministern i propositionen anger.

Man har sagt mig, att anledningen till att dessa ynglingar ha fått ligga där utan avlösning skulle vara, att det helt enkelt inte *finns* utbildat ersättningsmanskap. Detta låter kusligt, tycker jag. Jag tänker på, om det skulle bli krig och det skulle hända något på en sådan förläggning. Skulle man då vara tvungen att sätta in fullständigt öövat manskap, eller skulle man kanske helt och hållet överge den platsen?

Vare därmed hur som helst, så anser jag att de värnpliktiga, som ha haft samma besvärligheter, som de i propositionen omnämnda, till marinen hörande värnpliktiga, också för rättvisans skull böra komma i samma åtnjutande av sådana långtjänstpremier.

Herr talman, jag skall inte göra något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men jag hemställer till herr försvarsministern, att han tar i övervägande en granskning över vilka andra kategorier, som här verkligen kunna komma i fråga, så att full rättvisa skipas. En sådan granskning ha vi icke kunnat göra i utskottet. Jag hemställer också, och detta framför allt, att det föranstaltas om skyndsamt utbildning av *reservmanskap* vid dessa förläggningar.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag har tillsammans med herr Karl Karlsson väckt en motion, vari hemställes om en utvidgning av långtjänstpremiens verkningskrets. Jag måste säga, att det är en alldeles utmärkt idé, som statsrådet här kommit med, en idé som skapar rättvisa och ger uppmuntran på ett både praktiskt och effektivt sätt. Men Kungl. Maj:t har stannat vid en synnerligen begränsad krets, ehuru denna krets kunde på goda skäl utsträckas till att gälla, såsom den föregående talaren sade, även andra kategorier.

Den motion, som jag väckt, går ut på att riksdagen måtte medgiva, att denna långtjänstpremie på 180 kronor må tilldelas även värnpliktiga av klass A vid marinen, vilka under innevarande budgetår, utan att hava innehaft anställning över stat såsom menig eller korporal, fullgjort beredskapstjänstgöring vid flottan eller kustartilleriet under minst sex månader i en följd.

Nu har utskottet gått på Kungl. Maj:ts förslag och icke beaktat motionen, men jag är övertygad om att långtjänstpremiens idé måste utsträckas att gälla även andra än dem som nu äro föreslagna. Det skulle vara synnerligen glädjande, om man tämligen snart — om det blir urtima riksdag senast vid denna — kunde vänta en proposition, som utsträckte verkningskretsen för långtjänstpremierna. Detta skulle också enligt mitt förmenande inte bara medföra ett tillskott till en bättre försvarsberedskap utan också i längden möjliggöra en besparing för staten.

Det finns, herr talman, utom de värnpliktiga, som Kungl. Maj:t omhändertagit i denna proposition, och utom dem vi föreslagit, även andra inkallade, som ha legat mycket länge ute, och som böra ifrågakomma. Jag vill inte nu gå in på vilka ytterligare kategorier som man kunde och borde tänka på, men det finns både en tredje och en fjärde kategori av under lång tid inkallade, som borde få en sådan premie. Jag instämmer här med herr Ekströmer. Sådana värnpliktiga ha i brev till mig skildrat sitt svåra nödläge: hur deras näring blir lidande, deras familjer nödställda och hur de själva ofta gå ruin till mötes. Det man då lämpligen kan göra är att ge dem en sådan premie, såsom här föreslagits för vissa inkallade, så att de känna att de ha statens stöd i denna för dem så påkostade tid.

Ang. långtjänstpremie åt vissa värnpliktiga vid marinen. (Forts.)

Herr talman! Jag förstår att det icke är möjligt att nu få något gehör för ett yrkande om bifall till motionen, och jag vill därför inte ställa detta yrkande utan nöjer mig med att yrka bifall till utskottets förslag. Men jag vill uttala den förhoppningen, att försvarsministern ville beakta deras intressen, som nu inte komma i fråga men som förtjäna att få en långtidspremie av samma slag som den som nu kommer att beviljas.

Herr **Lindström**: Herr talman! Herr Ströms ganska färska försvarsvilja tar sig gärna uttryck i långa och hjärtliga anföranden i denna kammare. Det synes dock de flesta gånger vara så, att det finns en viss disproportion mellan hans hjärtas försvarsvilja och hans sakliga insikt i de frågor han uppträder i. Vi kände en fläkt av det, när det närmast föregående ärendet behandlades, och man måste säga att efter det anförande han nyss höll det intrycket står kvar.

Den fråga som vi nu behandla är av en ganska invecklad natur, och jag tror att det kan vara till vägledning för kammaren, om jag försöker att i någon mån klara upp, hur denna sak ligger till.

Det av utskottet tillstyrkta förslag, som har framlagts av Kungl. Maj:ts genom denna proposition, gäller sådana värnpliktiga vid flottan och kustartilleriet, vilka tidigare varit fast anställda, utan att de dock därvid förvärvat kvalifikationer för uppflyttning till första klass sjömän eller kustartillerister eller för befordran till korpraler. De ha efter genomgången rekrytutbildning blivit befordrade till andra klass sjömän eller kustartillerister, men då de icke genomgått eller icke fått godkända betyg från korpralskolan, ha de stannat i nyssnämnda ställningar. Som en allmän regel om dessa andra klass sjömän och kustartillerister gäller, att de äro mycket goda yrkesmän inom sitt område av försvarsväsendet. På grund av bristande personaltillgång ha de nu varit inkallade till förstärkt försvarsberedskap under hela tiden allt sedan de första dagarna i september månad 1939, och de kunna alltjämt icke räkna med att bli avlösta. Som värnpliktiga äro de hänförliga till gruppen meniga, och då få de enligt gällande krigsavlöningsreglemente endast s. k. terminslön, vilket motsvarar den vanliga dagavlöningen. Efter 42 dagars tjänstgöring har denna terminslön för dem beräknats efter 1 krona 50 öre för dag eller ungefär 45 kronor för månad. Någon månadslön utgår icke till manskap, som är lägre än korpral vid armén eller flygvapnet eller med dessa korpraler jämställda första klass sjömän vid flottan och första klass kustartillerister vid kustartilleriet.

I den motion, som herr Ström framburit och som han nu har talat för, yrkas att den föreslagna långtidspremien, som skall utgöra 180 kronor och skall utgå efter minst sex månaders tjänstgöring, också skall tillkomma första klass sjömän och första klass kustartillerister samt korpraler vid marinen. Men detta har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att första klass sjömän och kustartillerister ha högre terminslön, d. v. s. dagavlönning, än andra klass sjömän och andra klass kustartillerister. Skillnaden är 5 kronor per lönetermin om tio dagar, d. v. s. förstaklassarna ha 15 kronor mer i månaden än andraklassarna. Men därtill kommer, att förstaklassarna också få en månadslön om 15 kronor per månad. Sammanlagt ha alltså förstaklassarna 30 kronor mer i månaden än andraklassarna, och det betyder, att de under den senaste sexmånadersperioden ha fått uppbara 180 kronor mer än andraklassarna. Därav framgår, att den grupp, som herr Ström ivrar för, redan på grund av de gällande bestämmelserna har fått sin rimliga ersättning, och om man nu skulle ge dem ytterligare ett avlöningsbidrag eller vad man skall kalla det på 180 kronor, skulle det uppstå samma lucka igen mellan förstaklassarna och andraklassarna. Kungl. Maj:ts förslag innebär,

Ang. långtjänstpremie åt vissa värnpliktiga vid marinen. (Forts.)
att man vid sidan av krigsavlöningsreglementet rättar till avlöningsförhållandena för en särskilt illa ställd grupp, men jag upprepar, att om man skulle bifalla den av herr Ström och herr Karl Karlsson väckta motionen, skulle samma orättvisa på nytt uppkomma. Jag tror inte vi ha skäl att medverka till något sådant.

Nu kan man ju kanske invända, att den som fått en högre ställning skall ha rätt till bättre förmåner. Ja, principiellt kan man resonera på det sättet, men regeln bör ändå vara, att när det finns människor, som på grund av särskilda förhållanden ha blivit sämre ställda än andra, fastän de många gånger ha lika krävande tjänster och ha en lika lång tjänstgöring, då är det en plikt att i första hand rätta till det för dem, och om man sedan skall göra någonting för andra, så får man se till, att det klaras efteråt.

Herr Ekströmer höll ett anförande, i vilket han ville framhålla, att det också finns andra värnpliktiga, vilka i en lång sammanhängande tid varit inkallade — det gäller även för dem en tid över sex månader. Han syftar härvid på vissa värnpliktiga vid ett par av arméns förband. Det är riktigt att sådant har förekommit, men såvitt man har blivit upplyst om gäller detta endast sällsynt; det gäller ganska få personer. De flesta av dem torde vara studenter, och de äro nu i regel beforderade lägst till korpraler, så att de få krigslön enligt här av mig förut angiven beräkningsgrund, och de komma alltså, även de, upp i en bättre ställning än flottans och kustartilleriets andraklassare. Jag upprepar, att det inte är många det är fråga om. Skälet till att man fått hålla kvar dem så länge på deras speciella poster är ju att det har saknats befäl och tillräckligt utbildade personer på alla platser, men de torde som sagt så småningom ha kommit i sådan ställning, att det egentligen inte begås någon orättvisa mot dem.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Det skulle naturligtvis inte falla mig in att i något avseende vilja upptaga tävlan med min ärade vän Rickard Lindström i fråga om grundmurad vederhäftighet. Vi känna ju alla, hur oerhört grundmurad herr Lindströms vederhäftighet är, och jag skall gärna erkänna, att jag är mycket ovederhäftig i jämförelse med honom. Men lika fullt kan jag inte undgå att säga, att jag inte kan inse, att det ligger någon ovederhäftighet i att man hävdar den ståndpunkten, att om man hjälper dem, som nu ha 180 kronor mindre, upp på en nivå som når deras som tillhöra en annan klass, bör man kunna, efter samma princip som tillämpats i det nuvarande systemet och är en grundval för detta, också något höja för dem som då bli i förhållande till de uppflyttade ställda i ett ogynnsammare läge än tidigare. Denna tanke har inte med vare sig vederhäftighet eller ovederhäftighet att göra, utan det är en fråga, om man i rättvisans namn bör hjälpa de senare lika väl som man hjälper de förra, och jag hyser den meningen, att då det gäller en mycket ringa summa och är fråga om en mycket viktig tjänst, bör man icke vara rädd för att tillmötesgå de krav, som framställts i vår motion. Och jag vill säga, att det nog finns en även för herr Lindström godtagbar grundval för denna motion, ty den har, observera, avfattats i samförstånd med ämbetsmän som varit med om att utarbета propositionen. Jag lär verkligen icke sakna vederhäftiga skäl för motionens ståndpunkt, och det skulle kanske till och med ha kunnat inträffa, att propositionen hade omfattat även dem som motionen tar sikte på, om man nämligen följt den principiella linje, som ligger till grund för motionen och som icke varit departementet alldeles främmande; de ekonomiska synpunkterna kan jag inte tänka ha spelat någon avgörande roll.

Jag måste sålunda finna, att det är mycket starka skäl för att man hjälper

Ang. långtjänstpremie åt vissa värnpliktiga vid marinen. (Forts.)

även de grupper som motionen omfattar liksom vissa andra, som ha samma ställning, och jag hoppas att detta måtte kunna ske vid ett kommande tillfälle. Jag tror att herr statsrådet vid närmare fundering kommer att göra detta, ty jag hyser den uppfattningen, att det skulle befördra försvarsmaktens styrka på ett mycket viktigt område och att statsrådet därför skall bli med om saken.

Herr Lindström och jag kämpade i många år tillsammans för anslag till skytterörelsen. Vi ansågos då som mycket ovederhäftiga båda två, när vi emot nästan alla socialdemokrater röstade för och arbetade för dessa anslag. Nu äro alla av vår ovederhäftiga mening. Jag tror att min vän Lindström inom kort skall komma till samma uppfattning som motionärerna även i nu debatterade sak.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avyttrande av vissa kronan tillhörande markområden jämte en i ämnet väckt motion;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande av anslag till anskaffning och förnyelse av flygmateriel;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa militära beställningshavare att tillgodoräkna sig tid för anställning i finsk tjänst för placering i löneklass m. m.;

nr 175, i anledning av väckta motioner om anslag till inventarier för förvaring av handlingar å landstormsområdesbefälhavareexpeditioner;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till anläggningar för oljelagring; samt

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Medicinalstyrelsen: Beredkapsorganisation för budgetåret 1940/41.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag till Statens sinnessjukhus: Avlöningar m. m.

*Anslag till
statens sinnessjukhus.*

Punkten 1.

I enlighet med Kungl. Maj:ts under punkten 96 av femte huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna under punkten införd personalförteckning för statens sinnessjukhus;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1940/41;

c) till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 21,700,000 kronor.

Herr Källman: Herr talman! I statsutskottets nu föredragna utlåtande förekommer ett uttalande, som jag skall be att med några korta ord få understryka. Utskottet öfvermålar, att departementschefen räknat med möjlighe-

Anslag till statens sinnessjukhus. (Forts.)

ten av att psykiatriska sjukhuset kan komma att i sin helhet nedläggas vid den tidpunkt, då motsvarande klinik vid karolinska sjukhuset togs i bruk. Härtill anför utskottet erinringar. Utskottet säger, att utskottet intet har att erinra mot ett nedläggande av psykiatriska sjukhuset under nästa budgetår, därest detta kan ske utan att den överbeläggning, som för närvarande råder å övriga statliga sinnessjukhus, ytterligare ökas. Kan med hänsyn till nuvarande läge denna förutsättning icke uppfyllas, bör enligt utskottets mening sjukhusets nedläggande tills vidare anstå. Vidare erinrar utskottet om att ett sådant uppskov icke bör utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, i den mån jämlikt riksdagens tidigare direktiv ersättningsplatser för psykiatriska sjukhuset redan färdigställts eller under nästa budgetår bliva färdigställda, taga dessa i anspråk även för att tillfälligt minska överbeläggningen å sinnessjukhus.

Det gäller här den beklagligt stora platsbristen inom sinnessjukvården. Utskottets förslag om psykiatriska sjukhusets bibehållande är därför mycket välgrundat. Trots tillskapandet av platser för de mera lättskötta sinnessjuka, som av en del landsting ordnats de senaste åren, nödgas myndigheter och enskilda ej sällan alltjämt kämpa med avsevärda svårigheter och få många gånger vidkännas stora obehag i sina försök att anskaffa anstaltsvård åt sinnessjuka eller sinnesabnorma personer.

Jag har vunnit dessa erfarenheter från vårt läns landsting, där vi äro på god väg att uppfylla önskemålet från statens sida att bereda platser åt lättskötta sinnessjuka till antal av en pro mille av landstingsområdets invånareantal. Överbeläggningen på sinnessjukhusen är orimligt och till och med oförsvärligt stor, även om man tar hänsyn till de svårigheter det nuvarande tidsläget skapar. Det förefaller mig för den skull att utskottets uttalande bort sträcka sig längre än nu skett. Frågan om psykiatriska sjukhusets nedläggande bör icke enbart vara förbunden med frågan om vissa ersättningsplatserns anordnande m. m. utan bör även göras *ovillkorligt beroende* av överbeläggningens nedbringande vid de statliga sinnessjukhusen. Först sedan överbeläggningen vid dessa minskats avsevärt, synes mig överhuvud taget frågan om nedläggande av ett sinnessjukhus böra upptagas till prövning.

Det väsentliga medlet att råda bot för den kroniska överbeläggningen torde bliva tillskapandet av nya vårdplatser. Av stor betydelse i detta arbete är att landstingen anordna tillräckligt antal vårdhemsplatser. En del landsting äro på god väg att hava tillmötesgått de önskemål, som staten uppställde 1936 och 1937, då riksdagen började bevilja medel både till anordnande av vårdhem för lättskötta sinnessjuka och till driften av sådana vårdhem, men en del landsting ha gjort föga eller intet. Dessa borde träda i funktion på detta område.

Jag vill också framhålla, att det är viktigt, att ett fruktbarande samarbete kommer till stånd mellan ledningen för de statliga sinnessjukhusen och landstingens vårdhem. Om så icke sker, äro svårigheterna med överbeläggningen värre än vad de skulle vara, om man på ett lämpligt sätt utväxlade patienter. Intagningen, utskrivningen och utväxlingen bör vara smidigare än för närvarande stundom är fallet.

Under senaste tiden har jag under arbetet i vårt landsting på detta område gjort mindre gynnsamma erfarenheter. Jag skall icke här gå in på ett och annat ganska besvärligt fall, som förekommit under de senaste veckorna. Enligt min mening ha emellertid de samlade erfarenheterna aktualiserat frågan. Den kan emellertid icke vidare behandlas i detta sammanhang. Sannolikt kommer anledning att givas för en framställning till Kungl. Maj:t rörande det av mig nu endast antydda bristande samarbetet. Jag får återkomma till det i annan ordning.

Anslag till statens sinnessjukhus. (Forts.)

Nu vill jag uttala den förhoppningen, att utskottets utlåtande skall leda till resultat i det av mig först nämnda avseendet, nämligen så att psykiatriska sjukhuset icke nedlägges därför att man får till förfogande ett mindre antal platser på den karolinska kliniken för denna sjukvård. Ett sådant nedläggande skulle medföra en platsbrist, som vi icke ha råd med för närvarande. Jag skulle kunna anföra exempel på mycket våldsamma överbeläggningar, som förekomma på vissa sinnessjukhus här och var i riket, men jag skall icke upptaga tiden därmed nu.

Jag har med detta lilla anförande velat i någon mån skärpa statsutskottets uttalande till förmån för bättre tillgång på vårdplatser för de sinnessjuka.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 179, i anledning av väckt motion om avdrag enligt civila avlösningsreglementet vid tjänstledighet för fullgörande av tjänstgöring såsom medlem av landstormskvinnoförening;

nr 180, i anledning av väckt motion angående beredande av ersättning för sådana skador å personlig lösegendom, som kunna tillskyndas svensk medborgare eller svenskt oskiftat dödsbo genom fiendens åtgärder vid eventuellt krig; nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter; samt

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för kronans räkning av vattenrätt i Indalsälven m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. rätt för
Konungen att
utom riket
upptaga lån
m. m.*

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.

I en den 24 maj 1940 dagtecknad proposition, nr 277, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, dels ock bemyndiga Konungen att, där det under krig, vari riket befunne sig, prövas des oundgängligen nödigt, utom riket upptaga lån.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Herr Herlitz: Det utlåtande, som vi här ha framför oss, anges i rubriken avse en viss lagstiftning angående »fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter». Men så står det därefter i rubriken ett litet »m. m.» På grund härav — och av propositionens uppställning i övrigt — är det tänkbart, att kammarens ledamöter ha förbisett, vad

Ang. rätt för Konungen att utom riket upptaga lån m. m. (Forts.)

propositionen egentligen innehåller, och därför skall jag be att få fästa uppmärksamheten på slutet av det första stycket på utlåtandets första sida, där det väsentligaste i denna proposition, det som i rubriken är återgivet med »m. m.», återfinnes. Det går ut på att riksdagen skall ge Konungen ett bemyndigande »att, där det under krig, vari riket befinner sig, prövas oundgängligen nödigt, utom riket upptaga lån». Det gäller sålunda icke alls här, vad man av rubriken kunde föränledas tro, bara en organisationsfråga, utan att överlämna riksdagens makt över upplåningen i viss omfattning i Konungens händer.

Jag har tillåtit mig att i anledning av denna proposition väcka en motion. Den har emellertid tyvärr kommit för sent. Jag väckte den, så fort som det överhuvud taget var möjligt att göra det, men bankoutskottet hade varit ännu snabbare. Vi finna av dess utlåtande, att dagen efter den, då propositionen avgavs, ankom utskottets utlåtande till kammarens kansli klockan 11 f. m. — detta var lördagen den 25 maj —. Sedan kom det oss tillhanda, tror jag, på måndagen. Emedan sålunda min motion torde vara okänd för kammarens ledamöter — vaktbetjäningen står visst just nu i begrepp att utdela den här i kammaren — ber jag att i korthet få ange, vad den går ut på. Den går naturligtvis icke ut på ett avvisande av förslaget utan på ett fogande av vissa villkor vid bemyndigandet för Konungen.

Vad som föreslås i propositionen och utlåtandet är märkligt i flera olika hänseenden. Det är för det första något märkligt, att Konungen skall få upptaga lån utan riksgäldsfullmäktiges medverkan. Grundlagen kräver icke att all upplåning sker genom riksgäldsfullmäktige, men det är, som vi alla veta, en sedan långliga tider obruten praxis, att så sker, och man undrar inte över att riksgäldsfullmäktige också hava avstyrkt den föreslagna åtgärden. Riksgäldsfullmäktige ha satt sig emot den. Jag kan mycket väl förstå, att tiderna och omständigheterna kunna vara sådana, att det är lämpligt, att Kungl. Maj:t och icke riksgäldsfullmäktige uppträder på den utländska lånemarknaden. Jag förstår, att sådana lägen kunna tänkas inträffa. Men vad jag icke förstår är, varför Kungl. Maj:t skall behöva utrustas med makt att handla oberoende av de ansvariga organen för statens upplåning. Man kan icke åberopa, att det kan komma så svåra förhållanden, att Kungl. Maj:t överhuvud taget icke kan komma i kontakt med riksgäldsfullmäktige, ty den lag, som det först är fråga om i propositionen, går just ut på att säkerställa, att vi under alla omständigheter skola ha riksgäldsfullmäktige. De komma alltid att finnas. De kunna alltid höras, och man kan alltid inhämta deras samtycke. Jag vill vidare stryka under, att den fullmakt, som här begäres för Konungen, icke, såsom man vid en flyktig genomläsning av propositionen kunde tänka sig, är betingad av vad som står i lagen, nämligen att riket eller en del därav besatts av fientlig makt, utan den gäller överhuvud taget vid krig.

Då nu en fullmakt att upptaga lån skall läggas i Kungl. Maj:ts händer, är det märkligt, att denna fullmakt göres fullkomligt obegränsad. Regeringsformen förutsätter ju, såsom självklart är, att, då riksdagen beslutar om upptagande av lån, detta beslut skall vara på något vis preciserat med hänsyn till ändamål, belopp o. s. v., men här är det fråga om en fullkomligt obegränsad fullmakt. Det står ingenting om de ändamål, för vilka lån få upptagas; det finns ingenting angivet om någon begränsning med avseende å beloppet. Detta kanske icke gör så mycket, då väl svårigheterna att få pengar torde göra, att det inte kan bli fråga om så exorbitanta summor, men principiellt är det märkligt att det inte finns den minsta begränsning av lånebeloppet. Och märkligast av allt är att det icke finns någon som helst be-

Ang. rätt för Konungen att utom riket upptaga lån m. m. (Forts.)
gränsning med avseende å tiden. Det är ett bemyndigande, som riksdagen anmodas lämna för en fullkomligt obestämd framtid.

I motionen har jag tillåtit mig framställa det yrkandet, »att riksdagen, vid bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 277, måtte bestämma, dels att lån endast må upptagas med samtycke av fullmäktige i riksgäldskontoret, dels att bemyndigandet endast skall gälla under viss begränsad tid, förslagsvis t. o. m. utgången av februari 1941». Jag har tvekat, huruvida det möjligen skulle kunna gå för sig att redan vid denna debatt framställa ett yrkande i överensstämmelse med denna motion, som alltså aldrig kommer under någon sakbehandling, men då jag förmodar, att betänkligheter resas emot en sådan ordning, skall jag be, herr talman, att få yrka, att ärendet återremitteras till bankoutsiktet. Detta sker givetvis i förhoppningen att därvid de synpunkter, som hava utvecklats i motionen, skola kunna vinna beaktande.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Detta är en av de många fullmaktslagar, som regeringen ansett nödigt att begära i nuvarande situation. Denna lag tager sikte på ytterst allvarliga förhållanden, förhållanden då vårt land delvis skulle till och med kunna tänkas vara ockuperat av en fiendlig makt. Vad som närmast avses i propositionen är frågor, som röra organiserandet av riksgäldsfullmäktige i en sådan situation. Det stadgas som villkor för beslutsmässighet, att det skall vara minst tre av fullmäktige närvarande på en sådan ort, där de ha möjlighet att vara i kontakt med regeringen. Vidare begäres också i propositionen ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att, där det så »prövas oundgängligen nödigt, utom riket upptaga lån».

Herr Herlitz har nu föreslagit, att sådana lån endast må upptagas med samtycke av fullmäktige i riksgäldskontoret.

Jag vill påpeka, att departementschefen i propositionen säger, sedan han omnämnt dessa bestämmelser om hur riksgäldsfullmäktige skall organiseras under de antydda situationerna: »Med en lagstiftning av angivet innehåll bortfaller formellt sett behovet av ett särskilt bemyndigande för Konungen att upptaga lån. Lägen kunna dock tänkas, där det skulle erbjuda en väsentlig fördel, att Konungen och icke en provisorisk ledning för riksgäldskontoret vid låneförhandlingar utom landet representerar riket.» Och det säges också, att denna fullmakt skall »givetvis komma till användning blott när förhandlingsläget gör detta ofrånkomligt». Det säges icke ut, vilket detta läge skulle vara, men var och en har lätt att tänka sig en situation, där det skulle vara önskligt, att Kungl. Maj:t hade en sådan fullmakt. Jag förstår icke, att det med en så snäv begränsning av fullmakten, som här avses, skulle behöva finnas någon tvekan hos riksdagen att ge Kungl. Maj:t en sådan fullmakt.

När man läser herr Herlitz' motion och hör honom argumentera, får man närmast det intrycket, att förslaget skulle vara ett avsteg från vad som icke bara är praxis här i landet utan också från vad som är parlamentariskt och konstitutionellt lyckligt, och att det nästan skulle vara en katastrof att sätta riksgäldsfullmäktige åt sidan även i en sådan situation. Jag vill endast påpeka, att vår riksgäldsfullmäktigeinstitution är en alldeles säregen svensk institution, och att i de flesta andra länder även under normala förhållanden finansdepartementen ordna lånetransaktionerna och uppträda å statens vägnar på lånemarknaden. När så är förhållandet, tycker jag inte att vi svenskar skola vara så rädda för att under den ytterst allvarliga och koncentration krävande situation, som i denna proposition avses, ge kungl. finansdepartementet en sådan fullmakt.

Jag hemställer därför till kammaren att icke finna den av herr Herlitz

Ang. rätt för Konungen att utom riket upptaga lån m. m. (Forts.)

väckta motionen i detta avseende vara så betydelsefull att ärendet behöver återremitteras för motionens skull.

Beträffande tidsbegränsningen är det riktigt, att man finner, om man läser propositionen, att denna begränsning av tiden till den 30 juni 1941 anknutits till själva lagen men icke till lånebemyndigandet. Men nog har jag läst propositionen så, att dessa båda saker ha ett sådant sammanhang att då begränsningen gäller för lagen, till vilken lånebemyndigandet anknutits, den även gäller för själva bemyndigandet. Jag har talat med finansministern i saken, och han har samma uppfattning som jag. Riksdagen får alltså nästa år tillfälle att ånyo pröva såväl den i propositionen ingående lagparagrafen som det bemyndigande, vilket enligt propositionen skulle givas regeringen.

Med hänsyn härtill, herr talman, ber jag att få yrka avslag på herr Herlitz förslag om återremiss av ärendet och bifall till bankoutskottets utlåtande.

Herr Wohlin: Herr talman! Jag hyser visserligen i viss motsättning till den förste ärade talaren uppfattningen, att vidsträckta fullmakter under rådande och eventuellt ytterligare inträdande allvarliga förhållanden böra av riksdagen givas Kungl. Maj:t, och jag har för min del under såväl fjolårets som innevarande riksdag utan tvekan varit med om att godkänna en lång rad av sådana nödiga fullmakter. Men på den förevarande punkten undrar jag likväl, trots de av bankoutskottets ärade ordförande framförda skälen, om icke motionären ändå har satt fingret på en ganska öm punkt och om det verkligen kan vara rimligt, att riksdagen ger Kungl. Maj:t ett lånebemyndigande som är till tiden obegränsat. Såvitt jag kan erinra mig, hava samtliga de bemyndiganden, som riksdagen givit Kungl. Maj:t, alltid varit tidsbegränsade, och tiden har i allmänhet varit bestämd så, att den efterföljande riksdagen ånyo får taga ståndpunkt till sålunda givna bemyndiganden.

Mot den lagstiftning, som här föreslås, finnes självfallet från intet håll någon erinran, men mot bemyndigandet för Kungl. Maj:t att träda i riksgäldskontorets ställe vid upptagandet av lån på den utländska marknaden, mot vilket bemyndigande riksgäldsfullmäktige enhälligt ställt sig avvisande, kunna otvivelaktigt icke endast ur konstitutionella synpunkter utan även ur praktiska synpunkter starka betänkligheter göras gällande.

Meningen med den lag, som vi här skola godkänna, är ju att möjliggöra, att riksgäldskontoret skall kunna fungera även under sådana förhållanden, varom det nu är tal. Jag föreställer mig, att det skulle vara mycket enkelt för Kungl. Maj:t att vara i kontakt med det riksgäldskontor, som sålunda fungerar, oavsett hur förhållandena äro beskaffade. Mot tankegången att då lösbyta en så huvudsaklig uppgift som upptagandet av lån å den utrikes marknaden från riksgäldsfullmäktiges verksamhet, då hela lånetjänsten likväl måste ligga på dem och då de ju i fortsättningen hava att sköta lånens förräntning och amortering liksom statsskulden överhuvud taget, kunna nog göras ganska allvarliga invändningar, och man kan nog ifrågasätta, om icke det föreslagna lånebemyndigandet för Kungl. Maj:t går utöver vad som även i kritiska situationer kan vara nödvändigt.

Jag är också en smula rädd för detta lånebemyndigande ur den synpunkten, att det här gäller ett bemyndigande att upptaga statslån och att man, i den mån man glidit ut på bemyndiganden av denna natur, eventuellt också någon gång framdeles kan få ett bemyndigande för Kungl. Maj:t, som innefattar riksdagens egentliga beskattningsrätt. Visserligen kan detta av någon möjligen anses vara att se spöken på ljusa dagen, men så som man sett utvecklingen gå här i riksdagen med avseende å bemyndiganden för Kungl. Maj:t är det nog skäl i att göra sig denna tankeställare.

Ang. rätt för Konungen att utom riket upptaga lån m. m. (Forts.)

Jag tycker, att herr Herlitz har fullt fog för sin uppfattning. Och om han inom mycket kort tid efter propositionens avlämnande har väckt en motion, som, oavsett huru man bedömer motionens motivering och kläm, likväl är av ganska stor betydelse för ärendets bedömande, och då herr Åkerberg själv erkänner, att någon tidsbegränsning icke finnes beträffande detta bemyndigande — ehuru han »efter samtal med finansministern» fått veta, att meningen är, att ärendet likväl skall underställas riksdagen — borde riksdagen likväl kunna visa motionären och oss andra, som särskilt beträffande tidsbegränsningen äro en smula bekymrade, det välvilliga tillmötesgående att på någon dag eller några dagar återremittera detta utlåtande till utskottet, främst i syfte att få denna tidsbegränsning genomförd, därest man nu anser, att själva bemyndigandet bör givas.

Jag måste fördenskull instämma i det yrkande, som den förste ärade talaren här framställde.

Häri instämde herrar *Lindhagen* och *Bäcklund*.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Detta är en proposition i en serie av sådana, som avser så extraordinära åtgärder, att det väl ändå är hoppas, att vi överhuvud inte skola behöva tillgripa dem. Jag tror det är att se spöken på ljusa dagen, då man som herr Wohlin talar om att under de förhållanden, då Kungl. Maj:t verkligen kan rådgöra med riksgäldsfullmäktige, det skulle falla någon Kungl. Maj:t in att oberoende av riksgäldsfullmäktige upptaga utländska lån.

Jag tror inte, att det finnes någon anledning att vara mera orolig än riksbanksfullmäktige varit, och jag anser, att riksdagen gott kan biträda deras ståndpunkt.

Herr **andre vice talmannen**: Herr talman! Jag trodde inte, att herr Wohlin var en sådan ärkebyråkrat, som han har avslöjat sig vara i sitt anförande här. Han radade strängt taget bara upp en massa de obotfärdigas förhinder. Han påstod, att jag hade erkänt, att detta bemyndigande vore till tiden fullständigt obegränsat, men att jag hade meddelat, att jag efter samtal med finansministern hade erfarit, att även bemyndigandet skall underställas nästa riksdag. Ja, jag gick ännu längre, i det jag sade, att både finansministern och utskottet ansågo, att sambandet mellan dessa båda saker vore sådant, att bägge ärendena i ett sammanhang måste underställas nästa riksdag, varför riksdagen alltså inte behöver vara ängslig för att man här ger ett alltför vidsträckt bemyndigande åt Kungl. Maj:t.

Vidare vill jag framhålla, att även om detta bemyndigande skulle vara till tiden obegränsat, så är det ju ändå begränsat till det alldeles speciella, ytterst prekära fall, som i propositionen avses, nämligen att riket befinner sig i krig och regeringen av vissa omständigheter är förhindrad att anlita riksgäldsfullmäktige för en sådan åtgärd.

Nu säger herr Wohlin, att det är ingen risk att bordlägga detta ärende på ett par dagar, men jag vill påpeka, att om det återremitteras, blir det en bordläggning på en hel vecka. Jag tycker, att det med hänsyn till ärendets ytterst brådskande natur är vanskligt att göra en sådan bordläggning, och då de anmärkningar, som ha riktats mot förslaget både av herr Herlitz och av herr Wohlin, äro av uteslutande formell natur, hemställer jag ännu en gång, att kammaren måtte ögonblickligen antaga förslaget.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Jag har många gånger under min långa riksdagsmannatid fått uppleva en riksdagens kamp mot regeringar, som —

Ang. rätt för Konungen att utom riket upptaga lån m. m. (Forts.)
visserligen i god avsikt — kommit fram med förslag om att lägga under sig åtminstone någon del av riksdagens makt över riksbanken och rikets gäld. Det är dock farligt att nu, på grund av de utrikespolitiska förhållandena, alltför mycket och onödigtvis inlåta sig på andra regler än dem riksdagen hittills under fredliga förhållanden alltid har hävdad.

Då det nu är fråga om att slå vakt kring skötseln av rikets gäld, kan jag icke underlåta att framhålla, att Kungl. Maj:t ju varje vecka föreslår oss utgifter på miljoner för försvarsändamål, utan att taga hänsyn till, om medel härför finnas. Herr Ström sade ju för en stund sedan, att vad regeringen än föreslår oss, komma vi att antaga det. Detta borde ju vara ytterligare skäl till betänksamhet hos dem, som enligt grundlagen närmast skola vaka över rikets gäld, att också se till, att de få ha sitt gamla ord med i laget.

Herr Gärde: Herr talman! Det är nog alldeles ostridigt, att det bemyndigande, varom hemställes i propositionen, lämnas obegränsat till tiden — om av förbiseende eller av någon annan anledning vågar jag nu icke säga. Men här har även av bankoutskottets ordförande uttalats, att meningen inom bankoutskottet har varit, att det skulle begränsas till samma tid som lagen har giltighet, d. v. s. till och med den 30 juni 1941. När det gäller fullmakter överhuvud, är det ju av mycket stor betydelse, att en sådan begränsning kommer till uttryck i själva fullmakten. En *avsikt*, uttalad från regeringens sida i sådant avseende, har ju ingen rättslig karaktär.

Jag skall därför be att få hemställa, att det bemyndigande, som här ifrågasatts, begränsas att gälla till den 1 juli 1941 — alltså att propositionen bifalles, dock att det begärda bemyndigandet skall begränsas att avse tiden intill den 1 juli 1941.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Med den ståndpunkt jag redan deklarerat har jag ingen erinran att göra mot det förslag, som herr Gärde här har framställt, om att ett tillägg av angivet innehåll göres. Jag hemställer alltså, att kammaren måtte antaga bankoutskottets utlåtande med det tillägg, som herr Gärde har föreslagit.

Herr Herlitz: Herr talman! Det yrkande, som herr Gärde har gjort, tillgodoser ju ett av de önskemål, som jag har framställt i min motion, men endast ett. Det andra kvarstår. Det gällde riksgäldskontorets ställning till lånepolitiken. Jag erinrar om att jag har ifrågasatt, att riksgäldskontorets samtycke till låneoperationer skall inhämtas.

Nu ville visserligen herr andre vice talmannen, att vi inte skulle ta riksgäldskontorets ställning så förfärligt högtidligt. Han fann det vara en litet säregen och besynnerlig institution, som vi dragas med här i landet. Vi skulle inte slå så noga vakt om en sådan gammal relik. Men för den händelse kammarens ledamöter möjligheten ha en något annan uppfattning om betydelsen av att ett riksdagens organ är verksamt på detta område, är ju inte hela frågan löst genom bifall till det yrkande, som herr Gärde har framställt.

På denna punkt liksom på så många andra iakttagar man, såsom brukligt är numera, att när något inte säges med klara verba, visar man i stället på allehanda uttalanden av en departementschef i motiveringen, på utskottets motivering o. s. v. Jag vill då påpeka, att det finns inte någon som helst antydan ens i motiveringen, att fullmakten skall handhavas i samverkan med riksgäldskontoret — ja, det står att kontoret bör kunna, som det heter, »åtaga sig lånetjänsten», d. v. s. såsom ett annat ämbetsverk verkställa Kungl. Maj:ts beslut, men ingenting annat.

Jag nödgas sålunda vidhålla mitt yrkande om återremiss.

Ang. rätt för Konungen att utom riket upptaga lån m. m. (Forts.)

Herr Wohlin: Herr talman! För min del har jag funnit, att åtminstone det väsentliga i min anmärkning mot utskottets utlåtande undanröjes, om kammaren biträder det av herr Gärde föreslagna tillägget, varigenom denna fullmakt — såsom bör ske — blir till tiden begränsad.

Jag förvånar mig en smula över herr Åkerbergs förklaring, att en återremiss till utskottet skulle taga en vecka i anspråk. Den kungl. propositionen var dagtecknad den 24 maj och bankoutskottets utlåtande över propositionen kom till riksdagens kansli den 25 maj, alltså efterföljande dag, kl. 11 f. m. När man sålunda kunnat avverka hela huvudärendet på den ytterligt korta tidrymden, skulle man då behöva en hel vecka för att taga hänsyn till herr Herlitz' motion och de synpunkter, som denna innesluter?

Jag protesterar också mot herr Åkerbergs tal om att jag skulle vara en »ärkebyråkrat». Jag har här i riksdagen aldrig gjort mig känd för några sådana tendenser. Det förefaller mig snarare som om herr Åkerberg brukat visa en viss tendens att vara riksdagsbyråkrat av första ordningen.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag skall be att få påpeka för herr Wohlin, att när jag talade om att det är nödvändigt med bordläggning på en vecka, beror detta på att riksdagen inte har något arbetsplenum förrän om en vecka.

Herr statsrådet Wigforss: Herr talman! Eftersom bankoutskottets ordförande redan har meddelat, att det varit meningen att detta bemyndigande skulle gälla för samma tid som lagen, vill jag bara säga, att jag mycket gärna kan acceptera det ändringsförslag, som har framställts av herr Gärde.

Herr Lindhagen: Herr talman! I anledning av herr Wohlins yttrande, att de huvudsakligaste av hans betänkligheter ha undanröjts genom herr Gärdes tillägg, vill jag säga, att man dock kan vara tveksam, huruvida icke den av herr Herlitz påpekade synpunkten är den principiella och därför också den viktigaste, ty att avsätta riksgäldskontoret såsom beslutande myndighet beträffande rikets gäld till den 1 juli nästa år, det är ju i alla fall ett svårare ingrepp i riksdagens gamla finansiella makt än som kan gottgöras genom den uppmjukning, som är föreslagen av herr Gärde. Jag tycker därför, att herr Herlitz kunde ha kommit med ett positivt förslag lika väl som herr Gärde.

Jag skulle helst vilja rösta för herr Herlitz' yrkande om återremiss, i fall detta icke möter något hinder med hänsyn till tiden. I annat fall går jag med på herr Gärdes yrkande om ett tillägg.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr Gärde, att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition, dock att bemyndigandet för Konungen att för visst fall utom riket upptaga lån skulle begränsas att avse tiden till den 1 juli 1941, samt 3:o) att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Herr talmannen anförde vidare, att särskilda propositioner nu till en början komme att framställas beträffande yrkandet om återremiss.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till berörda återremissyrkande samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Herlitz begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. rätt för Konungen att utom riket upptaga lån m. m. (Forts.)

Den, som avslår yrkandet om återförvisning till bankoutskottet av dess utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Därefter gjordes propositioner enligt de under 1:o) och 2:o) här ovan upptagna yrkandena; och förklarades propositionen på bifall till herr Gärdes yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av väckta motioner angående det ekonomiska mellanhavandet mellan stad, som förenas med domsaga, och domsagans tingshusbyggnadsskyldiga.

Ang. skyldighet för stad att inlösa andel i tingshus m. m.

Med föranledande av två inom riksdagen väckta likalydande motioner, nr 24 i första kammaren av herr *Iwar Anderson* och nr 57 i andra kammaren av herr *Andersson* i Falkenberg, hade utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning av frågan om det ekonomiska mellanhavandet mellan stad som förenades med tingslag och de tingshusbyggnadsskyldiga i tingslaget samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen föranledde.

Herr Anderson, Iwar: Herr talman! Jag ber först att få uttala mitt tack till utskottet för den välvilliga behandling, som har vederfarits min motion. Utöver vad jag har framhållit i motionen ber jag att få säga några ord.

Tillyvägagångssättet vid lösandet av dessa frågor beträffande landsrättsförläggning har varit mycket skiftande. I en del fall har man avstått från inlösen, i andra har man enats om en viss summa, i vissa fall har man framställt hot om process för att pressa sig till inlösen. Slutligen har man sökt att på administrativ väg nå samma syfte. Jag skall be att få ta ett exempel, som jag mycket väl känner till.

Arboga, min hemstad, lades från och med den 1 januari 1939 under landsrätt. Tingshuset med kansli är beläget i grannstaden Köping. På begäran av staden hållas årligen nio s. k. tremansting i Arboga, och staden har ålagts att gratis ställa lokal till förfogande härför — inom parentes kan jag nämna, att det är en av de förnämligaste rättslokaler i hela landet. Att märka är, att vid dessa tremansting kunna handläggas även smärre rättsärenden, berörande befolkningen i angränsande socknar, och det lär väl svårigen kunna bestridas, att dessa tremansting utgöra en del av rättsväsendet inom domsagan.

Staden har emellertid inte knutat över detta åläggande. Innan staden lades under landsrätt, hade någon överenskommelse angående tingshuset icke träffats, och när under fjolåret uppgörelse skulle ske med tingshusstyrelsen, dekretades utan vidare, att staden skulle betala antingen hyra eller också inlösen efter värderingsvärde. Vi vägrade och erbjödo oss i stället att betala alla extra kostnader för ändring i arkiv m. m. samt att utan erläggande av någon inlö-

Ang. skyldighet för stad att inlösa andel i tingshus m. m. (Forts.)

sen inträda i samfälligheten. Detta senare innebär givetvis, att stadsborna skulle få betala efter samma grunder som de skattskyldiga inom det gamla tingslaget. Jag vill minnas, att utdebiteringen för detta ändamål ursprungligen var 7 öre per skattekrona, men den sänktes för en del år sedan till 5 öre. Denna sänkning genomfördes märkligt nog samtidigt med att tingslaget fick klart för sig, att de båda småstäderna Arboga och Köping så småningom skulle förenas med domsagan. Den årliga amorteringen av den skuld, som åvilar tingshusbyggnaderna, upphörde vid samma tidpunkt. I och med att Arboga stad kommer in i samfälligheten, få vi naturligtvis vara med och svara för både tillgångar och skulder.

Den tvist jag här i korthet sökt skildra har utvecklat sig så, att tingshusbyggnadsstyrelsen hos länsstyrelsen i Västerås hemställt, att Arboga stad och Skinnskattebergs härad, vilket även står utanför samfälligheten, måtte åläggas att utge lösen för inträde i tingshuset efter kommunalskattekronetalet. Vårdet föreslås att bli fastställt av tre sakkunniga. Länsstyrelsen skickade ärendet på remiss till Arboga stad, och där ligger det för närvarande på drätselkammarens bord.

Nu lämnar jag för min del öppet, på vilken rättsgrund ett eventuellt åläggande kan vila, men skulle nu staden tvångsvis kunna åläggas att betala inlösen, bleve följden den, att ett överskott uppstår, som förmodligen skall fonderas i respektive socknar inom det gamla tingslaget, under det att Arboga stad dels får lägga ut några tiotusental kronor för inlösen och dels för framtiden vara med och bestrida alla kostnader för tingshuset. Observeras bör, att om några år kommer Köping att läggas under samma domsaga, och då blir det nya värderingar och nytt trassel. Skattekrorna i Arboga stad motsvara ungefär en tredjedel av tingslagets, vilket vid ett samgående självfallet möjligen faller motsvarande sänkning av utdebiteringen. Efter mina rättsbegrepp förefaller detta vara en mer än tillräcklig ersättning för intrånget.

I likhet med utskottet ber jag få på det bestämdaste hävda, att då så många småstäder efter hand komma att landsrättsförläggas, är det en tvingande nödvändighet, att klara linjer uppdragas i detta hänseende, och därvid bör enligt min mening sägas ifrån, att någon inlösningskyldighet i tingshusen från städernas sida icke skall ifrågakomma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till första lagutskottets enhälligt avgivna utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

*Om vissa
ändringar i
häst- och
fordonsan-
skaffnings-
lagen m. m.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i häst- och fordonsanskaffningslagen m. m.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 80 i första kammaren av herr *Aronsson* m. fl. och nr 145 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Dahl m. fl. I motionerna, vilka voro likalydande, hade föreslagits dels sådan ändring av häst- och fordonsanskaffningslagen, att med de lokala behoven och hästägarnas förhållanden förtrogna representanter för kommunerna jämte företrädare för de militära myndigheterna skulle ombesörja häst- och fordonsuttagning och besiktning, att sådan uttagning icke skulle ske utan föregående besiktning samt att besiktning av hästar och motorfordon helst skulle ske varje år; och dels att sålunda besiktigade hästar i mån som hästägarna så önskade och behov före-

Om vissa ändringar i häst- och fordonsanskaffningslagen m. m. (Forts.)
låge skulle åtnjuta förhandsrätt vid antagandet av legohästar för krigsmaktens behov i fredstid.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Aronsson: Herr talman! Det är med en känsla av besvikelse som jag tagit del av utskottets utlåtande beträffande den av mig m. fl. avgivna motionen med förslag om vissa ändringar i häst- och fordonsanskaffningslagen. Det är känt, att kommunerna före 1934 hade möjlighet att genom då fungerande hästuttagningsnämnder, vilka tillsattes av länsstyrelse och kommun, kontrollera uttagningen av hästar, så att denna i möjligaste mån blev anpassad efter ortsförhållandena, ävensom att nödig hänsyn blev tagen till den enskildes rätt och möjligheten för honom att avstå hästar m. m. för krigsmaktens behov. Då denna uttagningsnämnd alltid bestod av personer, vilka förutom att vara väl förtrogna med hästuppfödning och lantushållning i allmänhet även voro bosatta inom kommunen, voro de också väl skickade till att inom sitt område på ett rättvist sätt planlägga och avväga uttagningen av hästar. En oskäligen och orättvis belastning av lantbrukarnas möjlighet att avstå hästar kom därför icke att äga rum.

Då nu emellertid genom tillkomsten av 1934 års lag icke allenast den förut bestämda årliga besiktningen slopades, utan även den för en rättvis avvägning hästägarna emellan så nödvändiga kommunala medverkan avskaffades, har en hel del missförhållanden blivit följderna, och jag vill här med ett par exempel belysa, hur det nuvarande systemet verkar.

Det är mig bekant, att vid en hästuttagning hos en lantbrukare, vilken var ägare till 3 hästar och brukade 60 tunnland åker, det gick till på ungefär följande sätt. En dag på hösten kom uttagningsmannen till ifrågakvarande gård. Vid detta tillfälle var lantbrukaren ute på gårdet ett stycke från gården och plöjde med två av hästarna. Den tredje, en gammal överårig häst, stod hemma på stallet. Vederbörande gick inte ut för att besiktiga hästarna, utan med ledning av de uppgifter, som lantbrukarens hustru kunde lämna, utskrev han de två hästar, som voro i arbete. Att den ena av dessa var ett fölsto, som hade föl vid sidan och därtill var betäckt, och att den andra var behäftad med lungpipning, s. k. pipande kvickdrag, tycktes icke utgöra något hinder för denna hästuttagning. På ett annat ställe gällde det en lantbrukare, som var ägare till två ston och brukare av 50 tunnland åker. Han fick en vacker dag meddelande om att hans båda hästar voro uttagna. När han sedan skriftligen undermåttade vederbörande, att den ena av dessa hästar var behäftad med hovröta, besiktigades ifrågakvarande häst och avfördes ur rullorna. Då han året därpå, 1939, anmälde, att den andra uttagna hästen var dräktig och skulle föla, blev den avförd, men man måste häpna, när man hör, att den förut avförda, sjuka hästen utan vidare besiktning infördes i rullorna i dess ställe.

Jag har anfört detta för att visa följderna av att uttagning sker utan föregående besiktning. Jag har mig också ett fall bekant, där ägaren till en enda häst blivit berövad densamma, medan i andra fall lantbrukare med 4, 7 och upp till 13 hästar icke behövt avstå någon häst för krigsmaktens behov eller någon utskrivning hos dem har skett. Många andra dylika fall skulle jag kunna nämna. Så blev t. ex. hos en lantbrukare, som brukar 120 tunnland jord och förutom tvenne egna hästar har två av kronans hästar hos sig inhyrda, den ena av hans hästar utskriven. Jag undrar, hur det skulle sett ut hos denne jordbrukare vid vårsådden, om han hade berövats icke endast de båda staten

Om vissa ändringar i häst- och fordonsanskaffningslagen m. m. (Forts.)
tillhöriga hästarna, utan även en av de egna. Det är inte lätt att komma någon vart under sådana förhållanden.

Stockholms läns hushållningssällskap har hos olika kristidsnämnder förhört sig om verkningarna av den hästuttagning, som har skett. I ett av de avgivna yttrandena anför ordföranden i en kristidsnämnd bl. a., att »de mindre jordbrukarna synas ha drabbats hårdast av hästuttagningarna, som i hög grad träffat olika på olika gårdar», och i fortsättningen skriver han: »På några gårdar, som haft ett par hästar, äro båda uttagna. Dessa gårdar stå nu med vårbruket för dörren utan dragkraft.»

Detta är endast några få exempel ur den stora högen på missförhållanden, som ha uppstått på grund av införandet av 1934 års lag.

Att utskottet icke varit helt främmande för de olägenheter, som denna lag åsamkat jordbrukarna, framgår med all tydlighet av utlåtandet, där det heter att vid inmönstringarna sedan slutet av 1939 otvivelaktigt på vissa håll olägenheter av det nya systemet ha framträtt, fastän — tillägger utskottet — tillräckliga skäl icke förebragts för att man nu beträffande grunderna för lagen skulle återgå till de före 1934 gällande bestämmelserna. Av den av utskottet verkställda utredningen framgår bland annat, att icke heller de militära myndigheterna äro tillfreds med det nya systemet. Sälunda har chefen för armén i skrivelser av den 20 juni och 25 augusti 1938 bland annat gjort framställning om vidtagande av sådan ändring av lagen, att besiktningens periodens längd minskades från fyra till två år. Efter detta har Kungl. Maj:ts med riksdagens bifall visserligen företagit sådana åtgärder, att samtliga hästar skola besiktigas under fyraårsperioden, men beträffande det framförda förslaget om sänkning av uttagningsperiodens längd från fyra till två år har ingen åtgärd vidtagits, och någon sådan kan heller icke utan ändring av häst- och fordonsanskaffningslagen äga rum. För mig synes det, som om en lagändring härutinnan vore betydligt enklare och lättare att genomföra än att reparera den skada, som det nuvarande systemet i en bråd och brydsam tid kan förorsaka.

Herr talman, när jag kom att göra de yrkanden som ingå i den av mig m. fl. väckta motionen, var det i full förvissning om, att de av oss i denna motion framställda kraven om ändring av lagen beträffande häst- och fordonsanskaffningen äro fullt berättigade, ja, nödvändiga. Då jag väl förstår, att ett yrkande om bifall till motionen denna gång icke kan vinna majoritet i kammaren, vill jag dock uttrycka den förhoppningen, att vi med densamma riktat Kungl. Maj:ts och riksdagens uppmärksamhet på de missförhållanden, som åsamkats oss jordbrukare genom det nya systemets genomförande, och påvisat att detsamma icke gagnat de syftemål som avsetts, allra minst försvaret. Med dessa ord ber jag att få anbefalla kammaren motionen.

Herr Johanson, Karl Emil: Herr talman! Det är uppenbart att åtgärder som dessa, som så starkt ingripa i enskilda personers förhållanden och ekonomi, alltid medföra olägenheter och verka mycket ojämnt, och att det är av vikt att man i största möjliga grad försöker få dessa olägenheter avlägsnade.

För egen del har jag samma uppfattning som motionärerna, att de gamla kommunala uttagningsnämnderna hade större förutsättningar att rättvist fördela bördorna mellan de enskilda än de genom 1934 års lag införda så kallade hästuttagningsmännen ha. Då motionären riktar så skarpa anmärkningar mot dessa, får man dock icke förbise, att förhållandena kunna vara olika i olika delar av landet. Från många håll erfar man, att dessa hästuttagningsmän skött sina uppdrag på ett fullt tillfredsställande sätt och att man inte har något att anmärka på deras arbete. Detta hindrar emellertid inte att

Om vissa ändringar i häst- och fordonsanskaffningslagen m. m. (Forts.)
den besparingsåtgärd, som avskaffandet av uttagningsnämnderna innebar, i sig själv icke var så synnerligen lycklig. Visserligen ha vi ingen erfarenhet av hur det gamla systemet skulle ha utfallit vid en inmönstring, eftersom en sådan inte förekom på den tiden. Däremot veta vi ju av de senaste månadernas erfarenhet, hur det nya systemet fungerar, och upplysningar, som inkommit från olika delar av landet, ge vid handen att meningarna äro mycket delade. Från en del håll framhålles att systemet verkat tillfredsställande, från andra håll påpekas att det medfört åtskilliga olägenheter, delvis uppörörande sådana, såsom motionären framhållit. Såsom framgår av betänkanudet har utskottet ej förbisett att vissa olägenheter och oegentligheter visat sig vid inmönstringarna, men ej kunnat finna att tillräckliga skäl förebegrats för att nu föreslå ändring i gällande bestämmelser.

Beträffande det i motionen berörda antagandet av legohästar har anförts, att det entreprenadsystem, som tillämpats, i många fall berett enskilda personer förtjänster, som bort komma hästägarna till del. Men med hänsyn till den utveckling, som ägt rum, är detta sätt att uttaga hästar numera inte så allmänt förekommande. Staten har inköpt hästar för egen del och lämnat ut dem såsom ackordshästar till enskilda jordbrukare och inkallar dem då de behövas. Systemet med ackordshästar har till stor del ersatt systemet med legohästar, och även från den synpunkten har utskottet inte ansett sig böra tillstyrka någon ändring av gällande bestämmelser.

Med hänvisning till det anförda får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Aronsson: Då jag vet att utsikt icke föreligger att i omröstning få bifall till min motion, sådan den nu är formulerad, avstår jag från yrkande om bifall till motionen.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Jag har egentligen inte tänkt komma med något yrkande, men jag vill begagna tillfället att säga några ord i själva saken.

Utskottet är ju enhälligt i sitt avstyrkande, och man skulle därav kunna dra den slutsatsen, att den lag det här gäller är bra som den är. Så är emellertid ingalunda förhållandet. Där finns en hel del som borde rättas till. Det framhålles visserligen i utskottsutlåtandet, att 1934 års lag avsåg att få fram ett mera förenklat anskaffningsförfarande. Ja, nog är det förenklat, men man skulle samtidigt kunna säga hänsynslöst, ty tillämpningen sker utan minsta hänsyn. Herr Aronsson anförde en del fall för att belysa, hur illa det har gått till. Jag skulle också kunna anföra åtskilliga exempel, men jag skall bara nämna ett par. En lantbrukare med 25 tunnland hade två hästar, som båda ansågos lämpade för militärt behov och togos utan vidare. Detta hände en fredag. På måndagen fick lantbrukaren själv ikläda sig uniform. Där satt hustrun kvar med tre små barn, och våren stod för dörren. Nu har man givetvis ansett att det pris, som kronan betalar för de uttagna hästarna, är så pass rikligt tilltaget, att jordbrukaren omedelbart skall kunna skaffa sig andra hästar. Detta var emellertid lättare sagt än gjort, ty de saluförda hästarna stego snart hastigt i pris. Jag anser, att någonting borde kunna göras för att lantbrukarna inte helt och hållet skola lämnas åt sitt öde, vilket i flera fall verkligen hänt. En småbrukare, som hade en enda häst, miste denna och var tvungen att skaffa en annan. Han måste betala det pris som begärdes, då han ju inte kunde låta vårbruket ligga nere.

Det är nödvändigt med en besiktningsförrättning vid uttagningen av dessa hästar. Nu tillgår det så, att uttagningsmannen går från gård till gård och

Om vissa ändringar i häst- och fordonsanskaffningslagen m. m. (Forts.)
tittar på hästarna och tar ut dem han anser lämpliga. När antalet är fyllt, upphör uttagningen. Resultatet blir, att en hel del lantbrukare bli skonade, och däribland även sådana, som ha hästar till avsalu. Jag undrar, hur det skulle vara om uttagningsmannen, som har befogenhet att bestämma priset å de hästar, som kronan behöver, samtidigt kunde ordna så, att de lantbrukare, som lämnats i sticket, kunde få köpa en häst från det håll, där man har överflöd på hästar. Jag tycker, att det ligger någonting i en sådan idé, och jag har velat framkasta den, för den händelse frågan kommer upp till nästa år. Det är enligt min mening inte det rätta sättet, att man far så där från gård till gård, utan man borde samla ihop hela hästbeståndet på vissa platser för att få en överblick över materialet och samtidigt få upplysningar om huruvida den ene eller andre lantbrukaren har möjlighet att få köpa hästar från andra håll, där man har överflöd.

Jag har, herr talman, intet yrkande, men har velat säga dessa få ord.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Det är säkerligen riktigt, att det nya systemet för hästuttagningen medfört olägenheter på många håll. Detta beror väl mycket på att hästuttagningen varit så ojämn. I somliga trakter, särskilt sådana, där truppförband ha satts upp i närheten, har man tagit ut för mycket hästar, och på andra håll har uttagningen varit mycket obetydlig. Jag tror emellertid mycket litet på att man genom en ändring av gällande lagar och författningar kan få en bättre ordning till stånd, utan snarare bör man söka få en praktisk och klok tillämpning av de bestämmelser som redan finnas.

Jag begärde närmast ordet för att ge anvisning på ett förfaringsätt, som under de nu verkställda uttagningarna i vissa distrikt i mellersta Sverige tillämpats av vederbörande hästuttagningsmyndigheter. Man har gjort så, att hästuttagningsmannen inom ett visst distrikt har sammankallat ledarna för arbetsblocken. Före sammanträdet har han gjort upp en beräkning av hur många hästar som behövde tagas ut inom distriktet, och överläggningen med blockledarna har gällt, hur denna uttagning skulle ske. Därigenom har man kunnat undvika sådana olägenheter, som påtalats inte minst av den siste talar- ren, det vill säga att personer som haft gott om hästar kanske inte fått några alls uttagna och vice versa. Om man allmänt kunde få införd den praxis, att blockledarna hördes, skulle uttagningen säkerligen överallt kunna försiggå lika friktionsfritt och under lika litet missnöje som i de distrikt jag åsyftar. Det skulle kunna åstadkommas genom en anvisning från vederbörande myndighet inom försvarsväsendet, och man skulle då inte behöva någon formell lagändring. Ty även om en sådan genomfördes och den sedermera tillämpades en smula stelbent, hade man i alla fall inte vunnit så mycket som man kunde göra med en praktisk anordning, sådan som den jag här har beskrivit. Jag har på känn att denna ordning kommer att införas på allt flera håll, och jag hoppas att vederbörliga anvisningar komma att ges, så att den får allmän spridning. På så sätt kan man få nytta av de arbetsblock, som äro inrättade.

Jag har intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § lagen den 31 mars 1938 (nr 87) angående skyldighet för

kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov (rekvisitionslagen);

nr 44, i anledning av väckta motioner om översyn av lagstiftningen angående rekvisition för krigsmaktens behov; samt

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion angående viss ändring i 19 § lagen om folkpensionering, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare förlängd giltighet av gällande indelning för taxering till statlig inkomst- och förmögenhets-skatt samt kommunalskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnads-kostnadernas höjd, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av väckt motion om jämställande av porter klass III i tillverknings-, försäljnings- och utminuteringshänseende med lättare utländska viner.

I en inom andra kammaren av herr *Lithander* väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 128, hade hemställts, att riksdagen ville för sin del besluta, att porter klass III i tillverknings-, försäljnings- och utminuteringshänseende skulle jämsställas med lättare utländska viner och följaktligen kunna uttagas genom motbok, enligt nu gällande rusdrycksförordning, samt att vederbörande utskott måtte förelägga riksdagen härför behövliga författningsändringar.

Utskottet hade i det nu förevarande betänkandet på återropade grunder hemställt, att motionen II: 128 av herr *Lithander*, om jämställande av porter klass III i tillverknings-, försäljnings- och utminuteringshänseende med lättare utländska viner, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Velander* och *Lundell*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Velander: Herr talman! Till det föreliggande utskottsbetänkandet har antecknats en blank reservation. Den sammanhänger självfallet med den av herr *Lithander* i ärendet väckta motionen om en annan och friare ställning för portern i tillverknings- och försäljningshänseende. Denna fråga har, såsom av betänkandet framgår, motionsvis underställts riksdagen vart eller vartannat år under det senaste decenniet. Olika skäl, en del något konstruerade, ha dock anförts mot en lösning i det aktuella sammanhanget och föranlett frågans undanskjutande. 1939 års bevillningsutskott yttrade emellertid att frågan om tillverkning och försäljning av porter nära sammanhänge med spørsmålet om maltdryckslagstiftningens reformering, vilket spørsmål vore beroende på Kungl. Maj:ts prövning, samt att utskottet under för handen varande förhållanden ansåge det icke vara lämpligt att frågan om tillverkning och försäljning av starkporter behandlades fristående från motsvarande spørsmål beträffande övriga maltdrycker. Utskottet uttalade samtidigt

Om jämställande av starkporter med lättare utländska viner.

Om jämställande av starkporter med lättare utländska viner. (Forts.)
sin förväntan att förslag till ändrad maltdryckslagstiftning komme att föreläggas riksdagen inom den närmaste tiden. Med godkännande av ett av första särskilda utskottet avgivet utlåtande rörande bland annat beskattning av maltdrycker utgick också urtima riksdagen nästlidna höst ifrån att förslag till en revision av gällande bestämmelser angående försäljning av dylika drycker skulle föreläggas nu pågående riksdag samt att porterns ställning, respektive spörsmålet om en ifrågasatt höjning av den övre alkoholgränsen för maltdrycker av tredje klassen i samband därmed skulle erhålla en mera definitiv reglering. Någon proposition av angiven innebörd har dock icke kommit till synes på riksdagens bord. Att så icke blivit fallet, framstår icke heller såsom på något sätt överraskande. Finansministern har säkerligen haft andra och viktigare ting att syssla med.

Reservanterna ha nu med sin reservation velat understryka angelägenheten av att förslag till lösning av den på Kungl Maj:ts prövning sedan många år tillbaka och alltjämt beroende frågan om en revisison av gällande bestämmelser angående försäljning av maltdrycker måtte utan onödigt dröjsmål föreläggas riksdagen. Ehuru finansministern icke är i kammaren närvarande, tillåter jag mig ock att via protokollet till honom rikta en bestämd vädjan, att han måtte se till, att så blir fallet. Jag förutsätter, att frågan om porter eller icke porter skall i samband därmed vinna sin lösning.

I dagens läge har jag, herr talman, intet annat yrkande att framföra än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Wahlmark: Det kanske kan förefalla inkonsekvent av mig att i år yrka bifall till föreliggande förslag, såväl i utskottet som i kammaren, och samtidigt därmed avslag på den motion herr Lithander väckt, då denna motion nära sammanfaller med det yrkande, som jag föregående år framställde i bevillningsutskottet och som i form av en reservation sedermera blev antaget av denna kammare. Jag har emellertid ansett att tidsförhållandena äro sådana, att de inte lämpa sig för att föra strid om en så förhållandevis liten fråga som denna, vilken bör kunna få anstå till ett kommande år. Herr Velander framförde i utskottet samma synpunkt som han nyss androg här i kammaren, nämligen att man borde rikta en uppmaning till finansministern att snarast möjligt lägga fram förslag till en reformerad maltdryckslagstiftning, sådan som förutsattes av förra årets riksdag. Jag har inte heller ansett, att man bör göra det just nu, med hänsyn till de förhållanden, varunder vi leva, och utskottet, som biträtt den meningen, har inte heller ansett, att man nu bör framföra några speciella synpunkter på saken.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

*Ang. ändrade
bestämmelser
om ortsavdrag.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av väckta motioner angående ändring av gällande bestämmelser om ortsavdrag enligt skatteförfattningarna.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 70 i första kammaren av herr *Holstenson* m. fl. och nr 80 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Norregård m. fl., hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville göra framställning, avseende att i samband med omprövning av dyrortsgrupperingsproblemet under beaktande av i motionen fram-

Ang. ändrade bestämmelser om ortsavdrag. (Forts.)

förda synpunkter även måtte omprövas upphävandet av ortsgraderingen i fråga om de bevillningsfria skatteavdragen och beredande av ökat skatteunderlag genom generell tillämpning av nu för ortsgrupp I gällande familjeavdrag.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 70 av herr Holstenson m. fl. och II: 80 av herr Pettersson i Norregård m. fl., angående ändring av gällande bestämmelser om ortsavdrag enligt skatteförfattningarna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sköldén*, *Andersson* i *Dunker* och *Hammarlund*, vilka ansett, att utskottet bort, i anledning av de likalydande motionerna I: 70 av herr Holstenson m. fl. och II: 80 av herr Pettersson i Norregård m. fl., hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för skyndsamt översyn och omprövning av nu gällande ortsavdrag i syfte att åstadkomma såväl större rättvisa i skattehänseende olika medborgargrupper emellan som ock en i nuvarande läge välbehövlig ökning av skatteunderlaget eventuellt genom provisorisk tillämpning för hela landet av nu för ortsgrupp I gällande ortsavdrag.

Herr Sköldén: Herr talman! Det råder ju egentligen ingen större skillnad mellan utskottets och reservanternas ståndpunkt i denna fråga. Även utskottet erkänner, att de nuvarande förhållandena icke äro tillfredsställande. Skillnaden är bara den, att vi reseranter ha velat dra ut konsekvenserna och hos Kungl. Maj:t begära en skyndsamt översyn för att rätta till de förhållanden, som icke äro tillfredsställande. Men kanske det innerst inne är en något större skillnad mellan utskottet och reservanterna. Utskottets majoritet tycks ha den inställningen, att denna dyrortsgruppering i alla fall bör fortfara. Vi reseranter ha nog en motsatt uppfattning. Vi anse, att under de senaste åren en så kraftig utjämning mellan städerna och landsbygden med avseende på levnadskostnaderna har skett, att det med undantag för hyrorna inte längre existerar någon större skillnad. Speciellt i vad det gäller ortsavdragen för barn har jag den uppfattningen, att det bör vara tvärtom mot vad som är stadgat. Låt vara att levnadskostnaderna för barnen äro litet högre i en så kallad dyrort, men tänk å andra sidan vilka kolossala förmåner de barn ha, som få vistas i större samhällen! Där finnas exempelvis inga långa vägar till skolan att tala om. Där finns ett väl ordnat skolväsen med de allra största möjligheter till fortsatt utbildning efter folkskolan, så att de unga få en god start i livet. Enbart detta måste uppväga mycket. De något lägre levnadskostnaderna på sina håll i landsorten elimineras mer än väl av de ökade kostnader, som de föräldrar måste ikläda sig, som vilja bereda sina barn tillfälle till skolgång.

För att sedan övergå till hyrorna, har även där en utjämning kommit till stånd i allra högsta grad. Nu äro byggnadskostnaderna inte mycket lägre på landsbygden än i städerna. Arbetskostnaderna äro ungefär desamma. Materialkostnaderna kunna i vissa fall i och för sig vara litet lägre på landsbygden, men dock bli de i det hela ovillkorligen högre på landsbygden, därför att det måste läggas frakter och andra transportkostnader på de varor, som komma från industrien, d. v. s. från de städer och andra samhällen, där försäljning av dylika sker.

Men om jag i alla fall inte vill bestrida, att hyrorna till avsevärd del föranleda de förhöjda levnadskostnaderna i städerna, så motväges denna förhöjning av andra förhållanden, som ju äro allmänt kända. Tänk på de stora

Ang. ändrade bestämmelser om ortsavdrag. (Forts.)

förmåner, som där finnas! Tänk bara på vattnet, som finnes i varenda lägenhet i staden, men som i regel inte finnes i mer än var fjärde lägenhet på landsbygden. Tänk på tillgången på gas, avlopp, badrum, toalett och en hel del andra bekvämligheter, som finnas i dessa lägenheter i städerna, men som inte alls finnas på landsbygden! Tänk på det elektriska ljuset, som man i stora delar av landsbygden ej har tillgång till! Och där det finnes att få, blir det till kostnader, som stadsborna skulle anse alldeles orimliga. Därtill kunna vi ytterligare lägga den tid, som en landsortsbo måste offra för att resa in till städerna och andra samhällen för att köpa de varor, som ej finnas att få ute på landet. Tänk på de fraktkostnader, som komma till under praktiskt taget alla förhållanden! Det är ju så, att nästan all prissättning sker i städerna, och landsorten, som ju i detta fall är den billigare dyrorten, får betala frakterna såväl i ena som i andra riktningen.

Under sådana förhållanden tycker jag, att det borde vara tillräckligt, om man låter dyrortsgrupperingen komma de s. k. dyrorterna till godo endast på det sättet, att man där erhåller högre löner och andra ersättningar, men att man där icke dessutom skall erhålla skattefria inkomster i större utsträckning än på de billigare orterna.

Det är ju ganska avsevärda belopp, som det här rör sig om. I den högsta dyrortsgruppen, grupp V, åtnjutes i grundavdrag och avdrag för hustru och fyra barn ett sammanlagt statligt ortsavdrag av 4,640 kronor. Men vid samma familjeförhållanden blir avdraget i dyrortsgrupp I 3,220 kronor. Alltså uppgår skillnaden till 1,420 kronor.

Nu menar jag, att man inte bör kalla en ort för »dyrort», därför att det i vissa fall är något dyrare att leva där, om nämligen denna levnadsfördyring åtföljes av så stora förmåner, att människorna föredra dessa fördyrade levnadskostnader för att få alla dessa andra förmåner, som följa med att bo i ett sådant samhälle. Låt oss bara tänka på vägförhållandena! I staden har man gator, alltid i gott skick, renskottade om vintern o. s. v., under det att man i den billigaste dyrortsgruppen ofta har långa enskilda utfartsvägar att underhålla och hålla fria från snö om vintern, om någon trafik skall vara möjlig. Det finnes även en hel del andra sådana förhållanden, som också skulle kunna påpekas, men jag skall ej trötta kammaren alltför mycket. Jag vill emellertid säga följande: Om vi våga förmånerna och de nominellt högre levnadskostnaderna mot varandra, så komma vi säkert till det resultatet, att de egentliga dyrorterna ligga i de avlägsna landsorterna, medan de billigare orterna utgöras av de större samhällena. Att detta inte är mina egna spekulationer, det bevisas ju av den stora inflyttning, som förekommer till städer och samhällen och som under de sista åren förekommit i undan för undan ökad takt. Bara till Stockholm sker ju en inflyttning av mellan 15 och 20 tusen personer om året.

Då man, så långt jag minnes, ideligen har framhållit det önskvärda i att bebyggelsen fördelas över större delar av vårt land, så att det inte blir denna anhopning av människor till vissa ställen, och då detta krav i dagens läge ovillkorligen måste sägas ha fått ökad aktualitet, så kan jag ej instämma i det avslagsyrkande, som utskottet har arbetat sig fram till.

Med dessa få skäl — jag skulle kunna framdraga många, många flera, men jag vill inte denna gång trötta kammaren därmed — skall jag be att få yrka bifall till den reservation, som här har framförts av mig samt herrar Andersson i Dunker och Hammarlund.

Herr Holstenson: Herr talman! Såsom motionär kan jag ej underlåta att taga kammarens tid i anspråk en liten stund för att göra vissa påpekanden.

Ang. ändrade bestämmelser om ortsavdrag. (Forts.)

Jag anser, att utskottet har tagit något för lättvindigt på denna fråga. Det skriver följande: »I likhet med motionärerna finner utskottet den nuvarande dyrortsgrupperingen icke vara så tillfredsställande som önskvärt vore. Detta förhållande har redan tidigare varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. — — — Att under nu rådande förhållanden ändra ortsgrupperingen finner utskottet emellertid icke vara lämpligt. Utskottet har därför i sitt betänkande nr 28 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 146 till årets riksdag angående ytterligare förlängd giltighet av gällande skattegruppering föreslagit riksdagen att i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att den nuvarande indelningen i ortsgrupper skall äga giltighet till och med utgången av år 1942.»

I dessa tider tycker man ju, att det kunde vara skäl i att använda ett litet hastigare tempo än två år när det gäller en fråga av den vikt, som dyrortsgrupperingen har. Den orättvisa, som ligger i denna dyrortsgruppering för landsbygden, börjar ju göra sig så pass märkbar därstädes, varifrån man fått framställningar från flera håll, så att jag tycker verkligen att utskottet kunde ha satt litet mera fart på utredningen av den frågan. Låt oss antaga, att det mera radikala kravet, d. v. s. på dyrortsgrupperingens totala avskaffande, innebär en orättvisa, vilka samhällsvådliga följder vore att vänta, därest detta krav bleve beaktat? Ingenting annat än att från de i så fall verkligen dyra orterna en viss utflyttning skulle äga rum i riktning mot billigare orter. Detta skulle medföra ett bostadsöverskott å dyrorterna, som skulle verka sänkande på hyresnivån, till dess ett naturligt ekonomiskt jämviktsläge efter någon tid skulle inställa sig. En automatisk dyrortsutjämning olika orter emellan skulle alltså bli följderna av dyrortssystemets slopande.

Att, som nu sker, med konstlade medel draga folk till förment dyra orter är ur alla synpunkter förkastligt. Öppen och fri konkurrens i ekonomiskt avseende mellan landets olika orter är det enda riktiga och försvarliga. Medan ett samhälle bjuder på rika möjligheter beträffande t. ex. barnens uppfostran, låga varupriser och skatter, tillfällen till nöjen och extra tjänster, kan ett annat erbjuda låg bostadshyra och frisk luft i en hälsosam omgivning. Landets invånare må sedan fritt välja bostadsort. Att med höga löner och skattelindring locka det måhända bästa folkmaterialet från landsbygden till storstäderna är samhällsvådligt icke minst med hänsyn till folkhälsa och nativitet.

Frånsett de uppenbara orättvisor, som vidlåda systemet med dyrortsgruppering, är detsamma i hög grad ägnat att på ett betänkligt sätt skärpa den ekonomiska motsättningen mellan landsort och storstad.

Varje skattebetalare på s. k. billig ort får nämligen betala högre statlig skatt men får mindre folkpension än på dyrorterna. Arbetare och tjänstemän ha avsevärt lägre löner, och landsortens levnadsstandard hålles nere, till skada icke minst för dess näringsliv.

Genom de fördelar, som större städer redan under normala förhållanden erbjuda, utöva dessa en starkt attraherande verkan. Att staten dessutom genom dyrortsgrupperingen, vilken alltmer tenderar att genomsyra de mest skilda områden av samhällslivet, ytterligare stimulerar folk- och kapitalvandringen till storstäderna, måste allvarligt rubba den ekonomiska jämvikten inom landet.

Att det måste anses skäligt och nödvändigt, att staten bör gynna vissa avsides liggande eller särskilt skattetyngda orter, företrädesvis belägna i övre Norrland, synes ofrånkomligt. Detta bör kunna ske genom fastställande av lämpligt avvägda lönetillägg i förening med åtgärder, åsyftande en effektiv skatteutjämning.

Ang. ändrade bestämmelser om ortsavdrag. (Forts.)

Dyrortsgrupperingssystemets avveckling i övrigt måste anses vara en av landets för närvarande viktigaste inrikespolitiska frågor, och jag vädjar en-träget till statsmakterna, att åtgärder härutinnan omedelbart måtte vidtagas.

Jag skall be att för min del få yrka bifall till den av herr Sköldén m. fl. avgivna reservationen. Jag anser det vara en rimlig begäran, att kammaren ville göra något åt denna viktiga sak. Att i dessa tider göra så stor skillnad mellan landsbygd och städer anser jag ej vara lämpligt. Nu om någonsin borde väl riksdagen fatta beslut som innebära jämlikhet och broderskap mellan landsbygd och storsamhällen.

I detta anförande instämde herr *Nilsson, Bror*, och herr *Andersson, Albert*.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Det är alldeles säkert, att det i mycket stor utsträckning har blivit en utjämning i fråga om levnadskostnadernas dyrhetsgrad mellan stad och land, och jag kan instämma i mycket av den beskrivning, som de båda föregående ärade talarna här ha levererat. Det är nog möjligt att lägga till ytterligare exempel. Jag tycker, att man numera har en stark känning av detta, när trafikmedlen börjat på att inskränkas. Då märker man ännu mera, hur svårt det kan vara att bo avsides på landsbygden. När det gäller att köpa varor, så har en landsbo att vidkännas kostnader och tidsutdräkt för att taga sig in till de platser, där en något så när stor sortering av varor finnes, där man har mera att välja på än vad som är fallet ute på landsbygden i de mindre affärer, som ju där utgöra den vanliga typen.

Det är en sak, som framhölls av den siste talaren såsom en fördel för stadsbefolkningen, men som synes mig kanske vara motsatsen. När han angav som en fördel, att det i städerna var mera tillfällen till nöjen och förströelser, så är jag inte riktigt ense med honom, ty jag tror nog, att man måste säga, att det är en fördel att slippa de frestelser, som stadsborna äro utsatta för, särskilt med hänsyn till att man gör av med pengar, och det kanske också är nyttigare för hälsan, att man bor litet närmare den s. k. tråkigheten på landsbygden, som egentligen inte finnes annat än i stadsbornas tal, efter vad jag tror.

Jag är alltså ganska ense med de föregående två talarna och motionärerna om att det inte är bra som det nu är. En undersökning och ett konstaterande av detta bör otvivelaktigt komma till stånd. Jag finner, att en lämplig beskrivning på hur detta bör ske är given här i det särskilda yttrandet av herr Lundell. Om man studerar det, tycker jag man kan få en ganska riktig bild av i vilken takt detta bör ske. Jag föreställer mig, att utskottet, med den inställning det har valt, icke är obenäget att gå fram ungefär efter de linjerna, åtminstone om man utläser dem på det sätt, som man skulle önska.

Det är en sak, som har frapperat mig nu en stund, och det är, att de båda föregående talarna ha lagt sig stor vinn om att gå på djupet med och liksom gjort en ganska stor sak av denna fråga, vilket jag nog erkänner, att den är. Men jag har ett ganska bestämt minne av att samma synpunkter äro ganska noggrant framförda av bl. a. ordföranden i högergruppen i andra kammaren för icke mer än tre år sedan, vid 1937 års riksdag. Det var, som jag tror, också flera andra i den grupp, jag representerar, vilka framförde samma synpunkter i en då mycket stor och omtvistad fråga, nämligen folkpensionens dyrortsgruppering. Men den grupp, vilken de båda föregående talarna här tillhöra, bidrog då i avsevärd mån till att resultatet blev negativt. Jag förmodar, att de måste erkänna, att det inte är något riktigt samband mellan vad de sagt här i dag och omröstningsresultatet den gången.

Den fråga det nu gäller har naturligtvis inte varit lika aktuell tidigare, då det var förhållandevis billigare att leva på landsbygden, men när den nu mer

Ang. ändrade bestämmelser om ortsavdrag. (Forts.)

och mer blir aktuell, så vill också jag uttala den önskan och förhoppningen, att man på de vägar, som utskottet har anvisat, nämligen i kommunalskatteutredningen, måtte taga all möjlig hänsyn till de argument, som i dag äro framförda. Ty jag tror, att denna skatteutredning är ett lämpligt forum att behandla denna sak. Och när man kommer till ett resultat där, så kan det väl vara lämpligt att gå vidare även på den statliga beskattningens område. Jag tycker, att det är rättvist, att man gör konstaterandena av hurudana förhållandena äro så noggranna som möjligt, så att resultatet blir ostridigt, och så att även de, som bo i städer och samhällen, godkänna det och äro införstådda därmed. Jag tycker sålunda, att man inte kan taga detta alltför lättvindigt, utan man måste nog konstatera, att strukturen inom vårt land i fråga om dyrheten att leva har undergått en förändring.

Jag tycker, att utskottsutlåtandet kunde ha varit mera positivt skrivet, ungefär så, som herr Lundell har antytt. Den formuleringen anser jag hade varit den lämpligaste, och jag tror, att de bästa resultaten skulle ha framkommit på det sättet.

Då emellertid detta särskilda yttrande ju ej är uppställt så, att man kan yrka bifall till det, och jag å andra sidan inte heller anser, att utskottets yttrande, trots det att det i viss mån är positivt hållet, bör göras till föremål för ett sådant yrkande, så skall jag nu här ej ställa något yrkande alls. Jag har endast velat deklarerera, att jag har samma uppfattning angående behovet av ändringar som de föregående talarna och att också jag tror, att ändringar härvidlag komma att tvinga sig fram.

Herr talman! Jag ber med uttalande av detta önskemål alltså endast att få understryka, att jag tycker, att det hade varit lämpligast, om utskottsutlåtandet varit skrivet ungefär så, som herr Lundell föreslagit.

Herr **Bärg, Johan**: Herr talman! Jag måste besvåra kammaren med några ord i anledning av de erinringar, som ha gjorts mot utskottets yttrande i den här frågan.

Den förste ärade talaren sade — vilket jag tyckte var mycket riktigt — att *till synes* är skillnaden mellan utskottets ståndpunkt och reservanternas inte så stor. Den är emellertid i verkligheten större än vad som synes framgå av de olika meningar, som tagit sig uttryck i reservationen gent emot utskotts-
betänkandet.

Jag utgår från att även reservanternas och motionärerna anse, att prisförhållandena på de olika dyrorterna skola vara vägledande, när man verkställer en dyrortsgruppering. Och det tycktes framgå av herr Sköldens anförande, att även han i väsentlig grad byggde på dessa prisförhållanden. Men är det nu så, att man måste godkänna denna beräkningsgrund, så måste väl ändå alla medgiva, att det är orimligt att begära, att den värdesättning av de faktorer, som skulle ligga till grund för klassificeringen, skulle verkställas under en tid, när prislägena variera så som nu, och då vi med tämligen stor säkerhet kunna säga, att under den tid, varunder utredningen skulle verkställas — jag menar fram till 1942 — man skulle ha så pass labila grunder att bygga på, att dessa utredningsresultat måste bli alldeles värdelösa under de normala förhållanden, som vi väl ändå få hoppas ännu en gång i tiden skola inträda. Under dessa omständigheter är det ganska klart, att utskottet icke har kunnat förorda, att ett omedelbart igångsättande sker av en utredning om de förhållanden, som skola läggas till grund för ortsgrupperingen.

En annan sak är, om man nu anser, att den gällande grupperingen är fotad på oriktiga beräkningsmetoder. Om den saken kan man ju tvista. Man har kanske den erinringen att man låtit sådana faktorer spela in, som man inte

Ang. ändrade bestämmelser om ortsavdrag. (Forts.)

borde taga hänsyn till, och utelämnat andra viktiga sådana. En gång i tiden var jag i tillfälle att närmare syssla med detta spörsmål, och jag får säga, att den omsorg, som på den tiden — jag föreställer mig, att förhållandena varit likadana sedan — nedlades på att komma till ett riktigt resultat, den omsorgen var, såvitt jag kan bedöma, mycket erkännansvärd. Men även om man i det avseendet kan ha en hel rad andra önskingar, så lär man väl inte kunna i en riksdagsdebatt klyva ut vad som är riktigt eller inte riktigt. Saken måste omprövas på ett mera ingående sätt än vad som är möjligt att göra i ett så pass litet omfattande resonemang, som här kan föras. Det är därför, som jag för min del tycker, att de resultat, som motionärerna och reservanterna nu kommit till, äro litet hastigt tillkomna, då det förefaller mig, som om de vore beredda att utan vidare slopa hela dyrortsgrupperingen och rekommendera Kungl. Maj:t att bara ha en enda ortsgrupp och att därvidlag lägga ortsgruppen I till grund. Detta förefaller mig med den kändedom, som jag har om dessa spörsmål, vara underligt. Jag måste i alla fall säga, att med den vikt man har lagt på dyrortsgrupperingen och det värde man tillskrivit densamma, så är det ganska djärvt att utan vidare föreslå att helt slopa den. Det ökade skatteunderlag, som kommuner och stat så väl behöva under denna besvärliga tid, skall man inte skaffa genom att öka skattebördan för de lägsta inkomsttagarna på alla dyrorter, som ligga över grupp I. Det innebär emellertid motionen, och det innebär reservationen. Ja, herrarna äro färdiga med den saken! Det må vara er, höll jag på att säga, väl unnat. Men det är för mycket begärt, att utskottsmajoriteten skall kunna vara med i en så hastig dans. Visst kunde utskottet här kraftigare ha understrukt behovet av en översyn av den gällande ortsgrupperingen, men jag tycker, att det kan räcka, att man erinrar om att man har skrivit till Kungl. Maj:t om den saken en gång och stryker under, att man alltjämt vidhåller samma ståndpunkt. Jag tror för min del, att det är mindre den synpunkten, som herrar motionärer och reservanter vilja ha fram än det sista i deras kläm, nämligen att man inte skall tillämpa någon dyrortsgruppering alls under den dyrtid, som vi ha före oss, utan i stället taga ut skatterna oavsett dyrortsförhållandena, efter de grunder, som gälla för den lägsta dyrortsgruppen, men i den traven kan icke vare sig jag eller utskottsmajoriteten vara med.

Jag skulle vilja tillägga, att när man har talat om att den här frågan skall prövas av kommunalskatteberedningen, så är det för mycket begärt. Den behöver om möjligt vara klar innan skatteberedningen kan komma fram med ett betänkande. Det är orimligt att begära, att en skatteberedning, antingen det gäller statsskatt eller kommunalskatt, skall bygga på något annat än den dyrortsgruppering, som är av statsmakterna godkänd. Därför kan man — det vill jag förutskicka här — icke vänta, att detta ärende löses av kommunalskatteberedningen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Tamm**: Herr talman! Begreppet dyrortsgruppering möter man i det praktiska livet på många områden. I sin mest utvecklade form återfinnes det i den dyrortsgruppering, som tillämpas för statens tjänstemän. Sedan ha vi en sorts dyrortsgruppering för skatteavdragen och en för folkpensioneringen. Till grund för alla dessa sorter, om jag så får säga, av dyrortsgruppering, ligger en utredning, som med vissa års mellanrum verkställs av socialstyrelsen. Då jag såsom ledamot av 1936 års lönekommitté tvingades att tränga ganska djupt in i denna fråga, kom jag till det resultatet, att den är betydligt mer utvecklad och svårlöst än vad herrarna i regel tyckas här förmena. Jag försäkrar, att de flesta kommittéledamöterna gingo till arbetet i den bestämda

Ang. ändrade bestämmelser om ortsavdrag. (Forts.)

förhoppningen, att dyrortsgrupperingen skulle kunna förenklas och i viss mån avvecklas. Det visade sig emellertid, att vi därvid räknat fel, och förhållandet kom så småningom att gå i rakt motsatt riktning. Jag ber att få hänvisa de närmast intresserade till den utredning, som beträffande denna fråga verkställdes av en specialkommitté inom 1936 års lönekommitté. Denna utredning utmynnade emellertid i förslag till omläggning av själva metoderna och underlaget för dyrortsgrupperingen. Sedermera har saken avancerat därhän, att Kungl. Maj:t efter att ha hört en massa myndigheter i vanlig ordning hemställt till socialstyrelsen att på dessa nya grunder uppgöra förslag till nya dyrortsgrupperingar. Hade tiderna varit någorlunda normala, hade dess förslag redan förelagats. Nu har emellertid Kungl. Maj:t på grund av de onormala tiderna beslutat, att socialstyrelsen i det fallet skall vila på hanen, tills något stabilare förhållanden inträda. Hela dyrortsgrupperingen bygger ju på de olika prislägena etc. på skilda orter. Detta är orsaken till att man i varje fall inte förrän till 1942 kan beräkna att få se resultatet beträffande ny dyrortsgruppering.

Jag skulle vilja tillråda alla de herrar, som härvidlag äro litet oroliga och betänksamma, att avvakta resultatet av den nya dyrortsgrupperingen, som delvis kommer att läggas efter helt andra linjer än den nuvarande. Att bara utan vidare avveckla den nu gällande dyrortsgrupperingen i enskilda fall såsom det förhållande, det måste jag säga är praktiskt taget alldeles uteslutet. Men herrarna ha rätt i den uppfattningen — och jag tror man kommer att få rätt däri i ännu högre grad än man beräknat — att den ekonomiska spännvidden mellan t. ex. Stockholms stad, den dyraste orten, och den billigaste orten på landsbygden sannolikt kommer att minskas i ganska hög grad. Detta får man ju se, sedan man samlat in materialet.

Att för dagen släppa den nuvarande formen av dyrortsgruppering är ej tillrådligt, ty vi skola komma ihåg, att alla tjänstemannalöner utgå enligt denna, och hela folkpensioneringen och skatteavdragen m. m. vilas på en indelning i vissa dyrortsgrupper. När den redan beslutade och på nya grunder lagda dyrortsgrupperingen kommer att framläggas, då kunna ju herrarna ta upp denna fråga igen och närmare undersöka, om inte det nya läget kan anses bättre motsvara önskemålen. Jag tror dock, att man vågar redan nu uttala en förhoppning om att hela denna fråga då skall komma i ett mera tillfredsställande läge även ur landsbygdens synpunkt.

Jag har bara velat anföra detta för att klarlägga det allmänna dagsläget. För dagen har man intet annat att göra än att avvakta utredningen efter de nya linjer, som äro uppdragna.

Herr Sköldén: Herr talman! Herr Bärge inlade en helt annan mening i reservationen än jag anser, att den innebär. Vi begära där en skyndsam översyn och omprövning av nu gällande ortsavdrag, och sedan komma vi till att man skulle kunna tänka sig, att dessa skulle försvinna helt och hållet. Men det är ju översynen och omprövningen, vi i första hand begära. I det fallet tycks skillnaden mellan de olika ståndpunkterna inte vara så stor, men herr Bärge ville vända frågan upp och ned.

Vidare sade herr Bärge, att prövningen, när det gällde dyrortsgrupperingen, skedde så omsorgsfullt. Ja, det tvivlar jag inte alls på, men jag betvivlar däremot, att grunderna för densamma voro sådana, som de borde vara. Jag tror mig bestämt veta, t. ex. att de resor, som landsbygdens folk måste företa, inte medräknats vid dyrortsgrupperingen. Jag är vidare övertygad om att alla de förmåner och bekvämligheter, som jag räknat upp och som stadsborna åtnjuta, inte upptagits till sitt värde vid denna uträkning.

Till herr Tamm skulle jag vilja säga, att när den nya utredningen är färdig,

Ang. ändrade bestämmelser om ortsavdrag. (Forts.)

accepterar riksdagen den nog som den är, och om den också inte grundats på precis samma felaktiga förutsättningar som den nuvarande, så kommer den säkert ändå att gå i samma riktning. Det är därför vi redan nu vilja säga ifrån i den här saken och hemställa till Kungl. Maj:t att ta denna fråga under övervägande.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Velander: Herr talman! Det är egentligen herr Sköldén, som uppkallat mig till, såsom jag avser, ett kort yttrande. Jag fäste mig vid, att han började sitt första anförande med att säga, att av utskottsbetänkandets innehåll att döma ingen eller i varje fall ingen nämnvärd skillnad förelåg mellan reservanterna och utskottsmajoriteten. Sedan sade han, att det i själva verket förelåg en utomordentligt stor skillnad i uppfattning dem emellan. Jag skulle nu vilja fråga herr Sköldén, av vad anledning han kan påstå, att skillnaden är större än vad som framgår av innehållet i utskottsbetänkandet.

Jag förstår inte riktigt vare sig motionärens, herr Holstenson, eller herr Sköldéns uttalande här. De ha visserligen enat sig om ett yrkande i kammaren, men deras utgångspunkter sammanfalla inte på något sätt. En omprövning av dyrortsgrupperingen är den centrala frågan för motionärerna. I samband därmed önska de ett övervägande av lämpligheten att bibehålla ortsavdrag, som äro avvägda eller differentierade efter dyrort. Men detta är inte den tanke, som föresvävar reservanterna. De påkalla i reservationen en omprövning av nu gällande ortsavdrag och tala inte alls om dyrortsgrupperingen. I debatten säger emellertid herr Sköldén, att det egentligen icke är en omprövning av gällande ortsavdrag, som åsyftas; man är nämligen på det klara med att »ortsgraderingen», som herr Sköldén kallar det — alltså de efter dyrort graderade ortsavdragen — skall bort. Det förklarade herr Sköldén uttryckligen. Men det är inte alldeles detsamma som står att läsa i den reservation, herr Sköldén yrkade bifall till. Hela herr Sköldéns motivering tog sikte på dyrortsgrupperingen såsom sådan; den utgjorde på intet sätt motivering för det yrkande, som herr Sköldén här framställt, nämligen om bifall till reservationen.

För att det skall bli någon klarhet över vad motionärer och reservanter tala om i kammaren, måste jag alltså anhålla om upplysning, huruvida de verkligen mena, att graderingen efter dyrort av de skattefria avdragen omedelbart skall upphävas och detta sålunda oberoende av hur det går med dyrortsgrupperingen. Det måste vara av värde att få veta detta. Svaret på den frågan ger givetvis också vid handen, huruvida motionärer och reservanter anse, att dyrortsgrupperingen som sådan kan ha någon betydelse för differentieringen av ortsavdragen. I diskussionen skall man dock hålla dessa båda saker något isär.

Vi ha här särskilt av herr Tamms uttalande fått en bestämd erinran om att dyrortsgrupperingen är en mycket komplicerad fråga. Vi ha också fått veta, att den är föremål för överväganden. Utskottsmajoriteten är även fullt på det klara med att resultatet av omprövningen av dyrortsgrupperingen måste sätta spår efter sig, när det gäller dyrortsgraderingen av de skattefria avdragen eller ortsavdragen. Det måste framstå såsom anmärkningsvärt, om reservanterna skulle kunna vidhålla en sådan tankegång som att man oberoende av dyrortsgrupperingen bör omedelbart gå in för enhetliga ortsavdrag.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Den omprövning, som motionärerna och reservanterna begära, hör antagligen till de krav och behov, som arbeta sig fram och som man till sist inte kan komma undan. För min del skall jag gärna deklarerera, att jag anser, att den uppfattning, varåt motionärerna ge uttryck, utan tvivel innehåller många berättigade synpunkter och inte utan vidare kan

Ang. ändrade bestämmelser om ortsavdrag. (Forts.)

avvisas, men därför är jag inte beredd att helt ansluta mig till den argumentering, som herr Sköldén framförde i sitt första anförande och som jag för min del tyckte var ganska lättvindig i vissa avseenden.

De senaste årens ekonomiska utveckling har utan minsta tvivel till mycket betydande del utjämnat den skillnad, som tidigare i påfallande grad rått mellan levnadskostnaderna i städerna och på landsbygden. När jag trots denna sympati för motionärernas tankegång utan större betänkligheter har kunnat ansluta mig till utskottets uttalande, så beror detta därpå, att utskottet enligt mitt förmenande har uttalat sig så positivt om önskemålet av en översyn, att man i nuvarande tider inte har saklig anledning att begära mer. Och detta gäller såväl den andemening, som reservanterna torde inlägga i sin reservation, som det bokstavligen yrkande, denna innehåller — två begrepp, vilka, såsom den siste ärade talaren påpekade, stå i ett visst motsatsförhållande till varandra. Det kan icke i dessa ekonomiskt onormala tider vara lämpligare att gå till storms mot dyrortsgrupperingens princip än det var för det fåtal år sedan, då den i samband med den nya löneregleringen fastslogs såsom ofrånkomlig — ett beslut, till vilket ju även motionärerna och reservanterna medverkade. Det kan inte heller vara lämpligt, att när den ena delen av vårt skatteproblem alltjämt befinner sig under utredning — en utredning, som givetvis även omfattar ortsavdragens storlek — besluta om ändring av ortsavdragen såsom sådana.

När jag anslutit mig till utskottets uttalande, har detta således som sagt skett inte på grund därav, att jag anser den nuvarande dyrortsgrupperingens grunder vara riktiga, och inte heller därför, att jag skulle vilja ge vitsord åt den uppdelning i skatteavdragshänseende mellan de olika ortsgrupperna, som nu gäller, utan därför att utskottets uttalande innehåller allt vad man i sakens nuvarande läge har anledning att föra fram.

Det är därför, herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sköldén: Herr talman! Med anledning av herr Velanders fråga här vill jag säga, att jag trodde det var ganska klart, att vi inte rörde oss med någonting annat än dyrortsavdragen denna gång. Herr Tamm yttrade, att här måste ske en ordentlig översyn över det hela och att spännvidden nog komme att minskas. Varför skulle vi inte då kunna tänka oss att få börja minska denna redan, innan riksdagen kommer att taga ställning till den stora frågan, genom att taga bort ortsgraderingen beträffande det skattefria avdraget.

Herr Velanders framhöll vidare, att jag sagt, att skillnaden mellan utskottsutlåtandet och reservationen var obetydlig i fråga om uttryckssättet men att det i alla fall fanns en skillnad. Ja, vi önska få bort dessa dyrortsavdrag, men majoriteten önskar nog innerst inne att få behålla dem, fastän omständigheterna äro så besvärliga, att man måste skriva litet vackert och tillmötesgående.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Velanders: Endast ett par ord! Herr Sköldén säger, att han inte förstår, att jag kan framställa en sådan fråga, som jag nyss ställde. Han är nämligen för sin del på det klara med att vi, som han yttrade, här inte diskutera något annat än de dyrortsgraderade avdragen. Jag skall härtill be att få påpeka, att grunden för detta utskottsbetänkande är en motion eller rättare två motioner, däri det togs sikte på i första rummet en omprövning av dyrortsgrupperingsproblemet. I varje fall ställa motionerna, med mitt sätt att se, detta i förgrunden. Herr Sköldéns uttalande ger sålunda vid handen, att han

Ang. ändrade bestämmelser om ortsavdrag. (Forts.)
inte alls är på det klara med den verkliga utgångspunkten för hela den diskussion, som här föres.

Vidare yttrade herr Sköldén: vi äro alldeles på det klara med, ifall herrarna vilja ha vetskap om den saken, att de dyrortsgraderade avdragen skola bort. Till det vill jag bara säga, att en av reservanterna började sitt inlägg i utskottet med att säga: jag vill för min del ta avstånd från den tankegång, som motionärerna ge uttryck åt i det hänseendet.

Herr Sköldén: Jag vill bara påpeka, att reservationen talar om en »omprövning av nu gällande ortsavdrag i syfte att åstadkomma såväl större rättvisa i skattehänseende olika medborgaregrupper emellan . . .» Där står alltså »i skattehänseende». Jag har inte reserverat mig i fråga om någonting annat.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslaget, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sköldén begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 286, angående tillägg till de av riksdagen godkända grunderna för dyrtidstillägg under budgetåret 1940/41 åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 287, angående anslag till anordnande av lastnings- och lossningsanläggningar för sockerbeter m. m.;

nr 288, med förslag till lag om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.;

nr 291, angående underlättande av hjälpsändningar till krigsfångar och vissa andra krigsoffer;

nr 292, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § 1 mom., 5 § 1 och 4 mom., 7 § samt 17 § 1 mom. avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet); samt

nr 296, med förslag till förordning angående ytterligare utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket jämte i ämnet väckt motion.

*Ang. höjning
av tobaks-
skatten.*

I en den 10 maj 1940 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 261, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag innebar en höjning av skattesatserna för tobaksskatten. I den kungl. propositionen hade därjämte förutsatts, att den för återförsäljare av tobaksvaror nu gällande rabatten skulle minska med 1 %.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft en i anledning av propositionen inom andra kammaren av herr *Lithander* väckt motion, nr 271, vari hemställts, att riksdagen ville för sin del påyrka, att förutsättningen i den kungl. propositionen nr 261 att återförsäljarnas rabatt skulle minska med 1 % skulle utgå vid beslutet rörande denna proposition.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 261, samt

2) att motionen II: 271 av herr *Lithander* måtte anses besvarad genom vad utskottet i betänkandet anfört.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag har ingen erinran att göra mot utskottets yrkande, utan jag har begärt ordet för att yttra mig om motiveringen. Jag vill dock påpeka, att vad jag kommer att säga inte står i motsats till utskottets motivering, utan avser ett understrykande av en viss passus i denna.

Jag har i detta sammanhang ägnat mitt intresse åt frågan om rabatterna till återförsäljarna. Då i höstas vissa prishöjningar på tobak ägde rum, skedde en reducering av återförsäljarrabatten med en procent, och motiveringen var den, att återförsäljarna inte skulle »få någon nämnvärd fördel av de prishöjningar», som staten i en sådan situation ansåg sig böra vidta för att få in mera pengar till sina stora utgifter. Man utgick från att den verkställda prishöjningen skulle även med sänkt rabatt tillföra återförsäljarna samma inkomster som förut. När nu en ytterligare förhöjning av skatten och priserna kommer till stånd, sker enligt det föreliggande förslaget en motsvarande reducering av återförsäljarrabatten. Monopolstyrelsen har även nu tänkt sig en minskning med en procent, och i propositionen har finansministern inte yttrat sig direkt om denna sak, vilket väl innebär, att han lämnar framställningen utan erinran. Det meddelas, att om de 25 miljoner, som man har tagit sikte på här såsom ökad statsinkomst, flyta in, skulle ersättningen till återförsäljarna även med en sänkning av rabatten med en procent bli avsevärd. Det har talats om 1 1/2 miljon kronor. Nu är det ju inte säkert, att det beräknade försäljnings-

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)

resultatet uppnås, d. v. s. att konsumtionen bibehålles oförändrad eller reduceras så litet, att det blir en ökad inkomst av 25 miljoner. Det är inte bara så, att prisförhöjningen i och för sig verkar reducerande på konsumtionen. Tiderna i övrigt verka i samma riktning. De oerhörda krav, som ställas på alla människor att inskränka sig och att framför allt skaffa fram pengar till statsutgifterna, ha samma effekt. Även importbegränsningen, som väl för närvarande är tämligen fullständig i fråga om tobaken, har man att taga med i räkningen. Det kan framför allt befaras, att det blir en förskjutning från dyrare till billigare märken, vilket det naturligtvis i och för sig inte är någonting att erinra emot, men en sådan kommer givetvis att reducera återförsäljarnas inkomster.

Nu är det sant, att vi alla få finna oss i att sätta oss på indragningsstat, att inskränka oss ekonomiskt, men man får ju se till, att bördorna inte bli alltför tryckande för någon grupp. Det gäller ju här en grupp, som inte har en alltför bred marginal att röra sig med, då det blir fråga om att inskränka på utgifterna. Den branschutredning, som arbetade 1935—1937, anför i sitt utlåtande en del siffror beträffande denna grupps inkomstförhållanden. Utredningen uppgav, att enligt den undersökning som den gjort, var de små tobaksaffärernas årsinkomst mellan 1,000 och 1,100 kronor, och medelinkomsten för alla tobaksaffärer var 1,691 kronor. Det är alltså inte så förfärligt mycket att ta av. Jag anser, att när man genomför en sådan här förhöjning och därmed en rabattsänkning, är det rimligt, att man ser till, att kåren inte bara bibehåller sina inkomster oförändrade, utan även får en viss ersättning för de ökade produktionskostnaderna. Ty även denna grupp har ju produktionskostnader i form av hyror, lyse, skatter och sådant, som ju stigit avsevärt under dessa tider.

Herr Lithander har nu väckt en motion i andra kammaren om, att sänkningen av rabatten med en procent skulle utgå. Jag vill inte yrka bifall till motionen. Jag vill inte heller motsätta mig den reglering, som monopolstyrelsen här ifrågasatt, men detta givetvis under den angivna förutsättningen, att återförsäljarna få behålla sina gamla inkomster och dessutom få någon ersättning för den fördyring, som inträtt. Jag är tacksam mot utskottet för att utskottet har uppmärksammat detta. Utskottet säger, att »utskottet förutsätter emellertid, att frågan om rabatten till återförsäljare, sedan skattehöjningen vidtagits, med uppmärksamhet följes av tobaksmonopolet samt att detta, där så visar sig erforderligt, vidtager behövliga jämkningar av rabatterna». Jag vill livligt understryka detta uttalande av bevillningsutskottet och tillägga den förhoppningen, att från tobaksmonopolets sida all uppmärksamhet skall ägnas denna sak. Jag vill också fästa uppmärksamheten på ett annat uttalande av utskottet. Utskottet framhåller, att »med hänsyn till sistberörda förhållande ha enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallats särskilda sakkunniga, 1938 års tobakshandelsutredning, med uppgift att undersöka, i vad mån och på vilket sätt vissa påtalade missförhållanden inom import- och detaljhandeln med tobaksvaror kunna genom statligt ingripande avhjälpas. Utskottet finner det vara angeläget, att förenämnda sakkunniga snarast möjligt framlägga förslag till denna frågas lösning». Detta är ett uttalande, som jag också ber att få ge min fulla anslutning till.

Med hänvisning till vad jag nu anför, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Det är med en viss tvekan, som jag tager till orda i denna fråga, men då saken i hög grad berör den handelskår, som jag tillhör, må det vara förlåtet, att jag yttrar mig. Visserligen är det

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)

obehagligt att tala i en sak, som man själv beröres av, men tobakshandlarnas önskemål böra någon gång påpekas i riksdagen. Vi ha ej tidigare besvärat kammaren med några inlägg, då tobaken varit uppe till behandling. Andra yrkes- och näringsgruppers representanter iakttaga inte samma blyghet, när det gäller deras intressen, som vi hitintills ha gjort.

Den fråga, det här gäller, har ansetts avgjord för flera dagar sedan, ty redan i slutet av förra veckan utgav tobaksmonopolet sin nya priskurant med höjda priser och sänkt rabatt. De nya priserna ha tillämpats från och med måndagen den 27 maj, alltså ett par dagar innan riksdagen fattat sitt beslut om prishöjning.

Tobakshandlarna ha på grund av det mindre tillfredsställande sätt, varpå handeln med tobaksvaror är ordnad, försatts i en sådan ekonomisk belägenhet, att statsmakterna fått anledning att sysselsätta sig med kårens existensförhållanden och föranstaltat om en utredning, varvid de sakkunniga bland annat erhållit i uppdrag att utreda, under vilka former tobakshandlarna skulle kunna tillförsäkras mera tillfredsställande levnadsvillkor. Denna utredning pågår och tillkom mot monopolledningens önskan, om man undantager ledamoten av denna kammare, herr Johan Bårg, som reserverade sig till förmån för en utredning. Till vägledning för de tillkallade utredningsmännen har finansministern bland annat hänvisat till den utredning angående detaljhandeln med tobaksvaror, som verkställdes åren 1935—1937 av en delegation, tillkommen under medverkan av chefen för finansdepartementet och bestående av en representant för tobaksmonopolet och en representant för tobakshandlarnas riksförbund under opartiskt ordförandeskap.

Dessa kommitterades enhälliga betänkande utvisar bland annat, att tobaksaffärernas i Göteborg omkostnader uppgingo till 9.8 procent, i Stockholm 9.2 procent och i Malmö 8.2 procent. De mindre tobaksaffärernas (cirka $\frac{2}{3}$ av hela kåren) omkostnader uppgingo till 9.5 procent. Omkostnaderna i medeltal för tobakshandlarna i hela riket uppgingo till 8.7 procent. Dessa uppgifter bygga på 1935 års siffror. Sedan dess ha affärsomkostnaderna såsom hyror, lyse och bränsle, biträdeslöner och semesterar, skatter m. m. avsevärt stegrats. Man får inte heller bortse från att affärsinnehavarnas personliga levnadsomkostnader stegrats i lika hög grad som andra samhällsgruppers.

Tobaksmonopolet har liksom staten och andra företagare kompenserat sina tjänstemän och arbetare för de stegrade levnadsomkostnaderna, men tobakshandlarna få under inga omständigheter komma upp till en förtjänst som rör sig en aning över de 13 procent, som voro avsedda för normala tider.

Resonemanget att tobakshandlarna genom prisförhöjningen inte allenast komma att bibehålla utan jämväl att förbättra sin ekonomiska ställning är dock till sist beroende av allmänhetens fortsatta köpkraft.

Bevillningsutskottets välvilliga uttalande, att tobaksmonopolets återförsäljare böra tillförsäkras skälig ersättning för de ökade driftkostnader, som komma att uppstå i anledning av den allmänna prisstegringen, har givetvis ett visst värde och är en ljusglimt, i all synnerhet som tobaksmonopolet vid den i oktober 1939 företagna rabattsänkningen från 13 till 12 procent avlog tobakshandlarnas hemställan om återgång till förutvarande rabattförmåner vid ett framtida prisfall på tobaksvarorna. För närvarande beaktar dock ej bevillningsutskottet tobakshandlarnas stegrade omkostnader.

Det hade varit lämpligt att vänta med den nu föreslagna rabattsänkningen, till dess att utredningsmännen hunnit slutföra sitt arbete, vilket bevillningsutskottet önskar måtte ske snarast möjligt.

Tobakshandlarna hysa en allmän förhoppning, att den pågående utredningen skall åvägbringa en lösning av den framtida tobakshandeln, som ger mera

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)
tillfredsställande levnadsvillkor åt denna handelskår. Det sagda må vara nog. Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Jag ber om överseende, att jag besvärar kammaren med några ord i denna fråga.

Det har ju redan av herr andre vice talmannen erinrats om att, om man nu kommer att få in det skattebelopp, som finansministern har begärt och som man har räknat med — vilket man dock inte kan vara säker på att det kommer att bli möjligt att uppbringa — komma återförsäljarna även med den föreslagna rabattsänkningen att tillföras ungefär 2 $\frac{1}{4}$ miljoner kronor mer i inkomster, än vad de åtnjuta med de skatte- och rabattsatser, som nu gälla. Ingen kan ju spå, om det överhuvud taget kommer att bli möjligt att få in detta belopp och om man kan lita på att svenska folket är nog oförnuftigt att röka upp så mycket mer pengar, som det här är fråga om. I beskattningsavseende är ju dock detta oförnuft mycket tacknämligt — om jag nu får använda det ordet — att ha att bygga på, och vi få väl därför hoppas, att det skall stå vid sig. Bibehålles omsättningen, kommer även med den föreslagna rabattsänkningen ungefär hälften av den merinkomst, som skulle tillkommit handlarna, om man inte hade sänkt rabatten, att tillföras tobakshandlarkåren.

I detta sammanhang finns det emellertid, herr talman, en annan sak, som man kanske borde ägna en liten tanke. Skall man betrakta alla återförsäljare, specialister och diversehandlare, konfektionsfirmor, kaféer, restauranger och alla andra, som sälja tobaksvaror, såsom — låt mig använda det uttrycket — statstjänare, eller i varje fall indirekt såsom statstjänare därigenom att de sälja tobak åt ett statsmonopol? Är riksdagen verkligen beredd att säga, att vi skola betrakta dessa handlare såsom statstjänare, så att riksdagen således har huvudansvaret för att deras levnadsvillkor bli sådana, att de inte ha berättigad anledning att klaga? Jag är själv gammal socialdemokrat och har en gång i tidernas begynnelse trott och till och med med hänförelse gått in för principen om utvidgning av statens företagarkerksamhet kanske i större utsträckning, än vad jag vågat fasthålla vid efter litet större erfarenhet av livet. Jag tvivlar emellertid ändå på att någon i denna kammar, vilken åskådning han än må ha, är beredd att skriva under på den uppfattningen, att alla dessa kategorier av återförsäljare, som nu skola ha förmånen av rabatt, skola betraktas såsom indirekta statstjänare, för vilkas välbefinnande staten alltså har att sörja genom sitt tobaksmonopol och genom riksdagsbeslut. I så fall måste man ju tydligen lägga om hela apparaten med det nuvarande monopolsystemet.

Om man ser kallt på denna fråga, tycker jag, att man bör kunna resonera på det sättet, att man från tobaksmonopolets sida bör ge ersättning för de merkostnader, som genom denna skattehöjning kommer att åsamkas tobakshandlarna, genom att bevilja dem en högre andel av skatteintäkten. Detta är en sak. En helt annan sak är om man också skall kompensera tobakshandlarna för den allmänna fördyring av levnadskostnaderna, som drabbat alla medborgare. Är det statstjänare, som det är fråga om, ha vi ju gått in för en sådan ordning — den må sedan vara riktig eller inte — att de skola ha compensation åtminstone till en väsentlig del för de kostnadsökningar, som inträtt. Om man emellertid betraktar tobakshandlarkåren såsom utöware av en fri näring och såsom enskilda företagare, för vilka statsmakterna inte ha samma ansvar som för statstjänarna, bör den andel, som tillkommer dem genom de ökade intäkterna, vara tillräcklig. Jag skulle vilja rikta en direkt fråga till herr Torsten Ström, om han inte anser, att, om man bortser från

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)

den allmänna prisfördyringen, som inte är förorsakad av höjningen av tobaksskatten utan som har sin grund i helt andra förhållanden, och blott ser till verkningarna av förhöjningen av tobaksskatten, den andel av de ökade inkomsterna, som enligt förslaget tillerkännes handlarna, är fullt tillräcklig?

I detta sammanhang finns det ytterligare en sak, som man bör understryka något kraftigare, än vad som skett under talet om rabattsatserna. Den har bragts på tal flera gånger, kanske mindre här i kammaren än vid andra tillfällen, då dessa frågor handlagts. Herr andre vice talmannen var inne på saken och även herr Torsten Ström vidrörde den men såsom en kanske mera oväsentlig detalj, nämligen den om en reglering av hela distributionssystemet. Så länge handeln är fri på detta sätt och inte är reglerad genom något koncessionsförfarande eller andra liknande villkor, kunna kammarens ledamöter vara övertygade om att om vi till exempel skulle öka rabattsatserna från 10 till 15 eller 18 procent, skulle det komma till mycket flera tobaksaffärer, än vad som svarar mot de ökade rabatterna. Tobakshandlarna ha själva på sista tiden förnuftigt nog, det erkännandet vill jag ge dem, börjat inse, att man inte hjälper dem ut ur deras svåra ställning genom rabattökningar, så länge nya tobaksaffärer i en eller annan form växa upp såsom svampar ur jorden. Så länge detta är fallet, går det helt enkelt icke att ordna en anständig tillvaro för tobakshandlarna genom rabattregleringar. Den kommitté, som sysslar med dessa angelägenheter överhuvud taget, har ägnat uppmärksamhet även åt detta spörsmål och, efter vad jag erfarit, funnit, att det är denna sida av saken, som är det grundläggande för att man skall kunna få till stånd bättre levnadsvillkor för tobakshandlarna.

Jag vågar påstå, att man aldrig kommer att kunna komma till rätta med detta problem, med mindre än att man får det ordnat på ett sådant sätt, att det finns möjligheter att reglera antalet återförsäljare av tobaksvaror. Om jag ser på förhållandena här i Stockholm till exempel, behöver jag ju bara ställa mig i ett gathörn för att från en enda plats kunna läsa åtta—nio stycken tobaksförsäljningsskyltar. En tobakshandlare, som nu säljer för kanske 30,000—40,000 kronor om året, kan i samma lokal och med väsentligen samma kostnader otvivelaktigt sälja för tre gånger detta belopp. Man har emellertid hittills inte velat gå in för en sådan reglering av tobakshandeln utan man hävdar till det yttersta, att det är en fri näring och att den också skall utövas såsom en sådan. Men så fort det blir fråga om trångmål och besvärligheter, kommer man fram med sina klagomål. Jag erkänner villigt, att tobakshandlarkåren arbetar under stora besvärligheter, och fortsätter det på detta sätt utan att man får till stånd något ingripande, så att man kan reglera distributionsapparaten, hotar det att åtminstone under nödtider bli en proletärkår av tobakshandlarna, och det kan ju inte vara önskligt.

Att driva tobakshandel är en i och för sig mycket enkel sak. Jag brukar kanske litet överdrivet, men i varje fall med ett visst fog, säga, att det inte är konstigare att sälja tobak än att sälja frimärken. Inköpspriserna äro givna, och dem får man inte jämka på. Försäljningspriserna äro också givna, och de få inte heller jämkas på. Inköpspriserna äro tydligt angivna liksom även den rabatt, som vederbörande handlare kan få, och några ackorderingar kan det aldrig bli tal om. Vid försäljningen finns det stämplrar på varenda förpackning, som visa vad den kostar. Detta gör, att så ofantligt många människor, som ha svårt att kunna skaffa sig ett levebröd på annat sätt, anse sig väl skickade att kunna sälja tobaksvaror, och så växer det upp detta stora antal affärer. Från tobaksmonopolets sida gjorde man på sin tid stora ansträngningar för att inlösa överflödiga affärer och gav också ut betydande belopp till sådana personer, som frivilligt ville avstå från att driva tobaks-

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)

handel. Man ansåg sig emellertid inte kunna orka med att i längden fortsätta med detta inlösningsförfarande, alldenstund man inte hade någon befogenhet att neka personer att upprätta nya affärer i stället för de nedlagda. Visserligen kunde man försvåra för nya affärer att komma till genom att neka rabatt, men alla ha nu lärt sig konsten att gå till en annan återförsäljare och således på omväg köpa de tobaksvaror, som man önskar försälja. När en affärsinnehavare fortsatt på det sättet i ett par tre år, får tobaksmonopolet oftast lov att ge vederbörande rabatträtt, ty han har ju ändå drivit sin affär en så lång tid fastän under ogynnsamma förhållanden och kommer också att fortsätta därmed till samma förfång för andra.

Jag har, herr talman, i detta sammanhang velat påpeka dessa fakta för att åtminstone i vad på mig ankommer söka bidra till att kammarens ledamöter inte leva i den uppfattningen, att man enbart genom rabattregleringar kan få till stånd en tillfredsställande ordning på tobakshandelns område. Det måste ske på annat sätt.

Vad nu närmast det här föreliggande förslaget beträffar, vill jag endast till slut framhålla, att är det så, att riksdagen vill säga, att vi skola öka rabatterna till återförsäljarna utöver vad som här är föreslaget och utöver vad som från tobaksmonopolets sida har ansetts tillbörligt och skäligt, är det ju bara angenämt för dem, som sköta om monopolets angelägenheter, att kunna effektuera denna önskan. Hade man emellertid inte, såsom här föreslås, minskat rabatten med en procent, hade detta betytt, att mer än ett par miljoner kronor till av skattemedel skulle ha stannat hos handlarna. Vi ha ansett, att om man vill inskränka ersättningen till handlarna till endast det belopp, som skatteökningen i och för sig förorsakat dem i merutgifter, har man med vad som här föreslås fullt ut tillgodosett detta syfte. Vill man däremot ge dem kompensation för den allmänna fördyringen, är det mycket möjligt, att detta belopp inte räcker till. Men går man på den linjen, har man också med öppna ögon gått in för att erkänna, att staten har huvudansvar för alla dessa olika kategorier av återförsäljare av tobak, ett huvudansvar ungefär jämställt med det, som staten har för övriga statstjänare. Detta är problemet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Jag inkasserar en liten vinst redan därigenom att herr Bårg hållit detta långa och uttömmande anförande och klarlagt en hel del förhållanden. Dessa ord äro ju dock sagda av tobaksmonopolets vice ordförande, och vi förstå, att han utomordentligt bra behärskar den sak, han här talade om. Vi förvänta inom tobakshandlarkåren att även i fortsättningen få påräkna det stöd, som herr Bårg tidigare visat sig vilja ge oss.

Tobaksmonopolet tillkom år 1914 i en för landet besvärlig tid. Staten behövde pengar, och så beslöts tobaksmonopolet av riksdagen, som bestod av stark borgerlig majoritet. Återförsäljare av tobaksvaror skulle, om de hade specialaffärer, åtnjuta en rabatt av 24 procent och i övriga fall 16 procent. Rabatten dalade sedan ned från 24 till 16 procent för allesamman och specialtobakshandlarna fingo så kallad utlösning genom viss engångsersättning från tobaksmonopolet. Sedan sänktes rabatten ytterligare från 16 till 13 procent, från 13 till 12 procent och från 12 till 11 procent, där stå vi i dag. Inom tobakshandlarkåren önska vi nu få veta, hur långt tobaksmonopolet i fortsättningen tänker gå med sina rabattsänkningar och om vi kanske till slut rent av skola betala för att få distribuera monopolets tobaksvaror?

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Vi, som ha suttit här i kammaren en del år, ha ganska ofta hört sådana debatter beträffande tobaksmonopolet och om

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)

hur tobakshandlarna ha det ställt i ekonomiskt avseende. Man kan inte annat än förvåna sig över att detta missnöje inte på något sätt blir neutraliserat, därigenom att man avhjälper de brister, som äro orsaken till den misär, som man från handlandenas sida ständigt framhåller att kåren befinner sig i.

Herr Bärge sade, att om man står i ett gathörn här i Stockholm, kan man räkna sju å åtta tobakshandlarskyltar. Men när tobaksmonopolet en gång startades, var det meningen, att man t. ex. här i Stockholm skulle begränsa antalet tobaksaffärer till 400. Det hade väl inte dröjt mer än fyra eller fem år, förrän det antalet var fördubblat, och sedermera har det oavbrutet stigit. Kan inte det vara orsaken till att tobakshandlarna ha det så illa ställt, som man ständigt framhåller här i riksdagen? Herr Bärge säger, att monopolet inte gärna kan neka någon att öppna och bedriva en sådan affär. Är det inte så, att vederbörande först ansöker om att få rätt att sälja dessa varor med rabatt, innan han sätter upp affären? Monopolet har ju ingen skyldighet att ge varje sökande provision.

Jag har för min del haft att göra med vissa liknande förhållanden på ett annat område, nämligen i samband med av systembolag beviljade rättigheter. Skulle vi där använda samma taktik som tobaksmonopolets styrelse, skulle vi sannerligen nu ha en krog i varje hus i detta land. Men vi ha begränsat antalet genom att sådana rättigheter inte beviljats i vilken utsträckning som helst. Det är klart, att vill man ha ordning och rättsida på detta område, måste man förfara på det sättet, annars skulle ju hela den kåren, som naturligtvis också jämrar sig då och då, helt enkelt ha varit ruinerad, därför att utövarna varit för många. Det är nämligen så, det kan jag ju säga de ärade kammarledamöterna, att när en byggmästare eller husvärd byggt sig ett hus, kommer han alltid och frågar, om en restaurang i huset kan få spriträttigheter, ty då kan han vara säker på att få sitt kapital förräntat. När han inte kan få sådana rättigheter, svalnar intresset för den planerade krogen; och på det sättet ha vi hindrat tillkomsten av många sådana lokaler.

Jag förutsätter, att tobaksmonopolets styrelse skulle kunna göra på samma sätt. Jag undrar, om man inte därigenom skulle kunna betydligt minska det missnöje, som vi här år efter år få höra uttalas från tobakshandlarkårens sida.

Herr Bärge, Johan: Herr talman! Jag föreställer mig, att herr Johan Nilsson har kännedom om att monopolet saknar rätt att *neka* folk att sälja tobak. Jag trodde för övrigt, att jag uttryckt mig så tydligt i mitt förra anförande, att det borde ha framgått, att jag ansåg just den omständighet, som herr Nilsson vidrörde, vara huvudskälet till att tobakshandlarna ha det så dåligt ställt. Det står tydligt i förordningarna, såsom väl många här känna till, att tobakshandeln är fri. Tillverkningen är monopoliserad, men handeln är fri. Den enda möjlighet vi ha att inverka på handeln ligger däri, att vissa sökande av rabatträtt skulle nekas sådan rätt. Jag nämnde nyss, och jag är säker på att herr Torsten Ström är villig att vitsorda riktigheten därav, att mycket stora ansträngningar ha gjorts att förhindra tillkomsten av alltför många nya affärer. Efter den nedskärning, som man från början gjorde, har man sökt att bromsa, när det gällt öppnandet av nya affärer, men då en ansökan avslagits, går vederbörande till väga på det enkla sättet — jag ber att få upprepa det, ifall några av herrarna ha intresse för saken; herr Johan Nilsson bör ha det, eftersom han fått alldeles fel uppfattning om denna fråga — att han köper tobaksvaror hos närmaste specerihandlare, som har rabatträtt, eller hos en annan tobakshandlare, som inte bor i samma del av staden utan i en

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)

annan ända. Importerade varor kan han få på annat sätt, men monopolets varor skaffar han sig hos en annan tobakshandlare och får där i regel två procents lägre rabatt än han skulle ha fått, om han erhållit rabatträtt hos tobaksmonopolet. På det sättet fortsätter han sedan att driva sin affär. Och finns det någon företagsamhet hos en dylik tobakshandlare, talar han alltid med någon riksdagsman och ber honom attackera mig eller andra i bolagets ledning och framhåller, hur orimliga vi äro, som neka honom rabatträtt, fastän han hållit på att sälja i årtal och fått två procent lägre rabatt än om han fått köpa direkt av monopolet. »Är det en vettig ordning?» — heter det. — »Det får ni ta och väcka motion om!» Så går det till!

Om statsmakterna ville ge monopolet eller en annan därför särskilt tillskapat organisation rätt att reglera förhållandena på detta område, skulle det se ut på ett annat sätt, herr Johan Nilsson! Då skulle man inte kunna stå i ett gathörn och räkna till 8 à 10 stycken tobakshandlarskyltar. Och bleve det så, att konsumenterna skulle behöva gå runt ett halvt kvarter eller gå förbi fyra fastigheter för att först i den femte hitta en tobaksaffär, komme de inte att dö av det. Nu skall det, såsom herr Nilsson säger, vara en tobaksaffär i vart eller varannat hus. Det är just den frågan, som är föremål för utredning av en kommitté, och det är på den vägen man skall lösa hela detta problem och inte genom att kuckla med högre eller lägre rabatter.

Sedan ber jag att få säga några ord till herr Ström. Han frågar, om det är monopolets mening, att tobakshandlarna till slut skola betala för att få sälja tobak. Nej, herr Ström, det behöva ni inte göra, ty den saken reder sig nog ändå. Om vi sänka rabatten ända ner till åtta procent, komma många fler att vilja sälja tobak än monopolet behöver. Så hänger saken ihop. Det är ingen svårighet att utan några särskilda åtgärder få tobaksförsäljare. Men det är angeläget att tobakshandlarnas problem löses, det ber jag att få stryka under, och det bör lösas snart och efter radikalare linjer än genom det laborerande, som hittills ägt rum.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Även jag har hört, att om en person inte får rabatträtt, går han till en, som redan innehar rätten, och delar provisionen med honom. Men nog förefaller det mig, som om tobaksmonopolets styrelse skulle kunna framlägga ett förslag om att endast de, som erhållit rabatträtt, skola få lov att sälja tobaksvaror. Därmed skulle saken komma i ett betydligt bättre läge än nu. Jag tror, att man i detta fall kan förfara på samma sätt som i fråga om spriträttigheterna för restauranger, lämna rätt till försäljning av dylika varor.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Mellanängen nr 1 och Österängen nr 2 i Jönköpings län; samt

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppskov med amorteringar å lån från fiskerilånefonden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 286—288, 291, 292 och 296 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 223, av herr *Lindhagen*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 54 regeringsformen samt §§ 37 och 50 riksdagsordningen;

nr 224, av herr *Öman* och herr *Nilsson, Bernhard*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet; samt

nr 225, av herr *Öman* och herr *Nilsson, Bernhard*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till bidrag till avlöning åt vissa på indragningsstat hos landsting uppförda dövstumslärare.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa militära beställningshavare att tillgodoräkna sig tid för anställning i finsk tjänst för placering i löneklass m. m.;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organiserandet av ett hemvärn; samt

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för kronans räkning av vattenrätt i Indalsälven m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 278, att utskottets hemställan i utlåtande nr 174, vidkommande förslaget nr 297, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 183 samt, i fråga om förslaget nr 299, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 182 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 302, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 31 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 317, i anledning av väckta motioner angående det ekonomiska mellanhandet mellan stad, som förenas med domsaga, och domsagans tingshusbyggnadsskyldiga;

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § lagen den 31 mars 1938 (nr 87) angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov (rekvisitionslagen); samt

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 317, att utskottets hemställan i utlåtande nr 41, vidkommande förslaget nr 318, att utskottets hemställan i utlåtande nr 43 samt, i fråga om förslaget nr 319, att utskottets hemställan i utlåtande nr 45 bifölles även av andra kamraren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.39 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 31 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 289, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 11 juni 1937 (nr 338) om moderskapspenning, m. m.;

nr 290, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, m. m.;

nr 293, angående reglering av förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1939/40, m. m.;

nr 295, angående beredskapsstat för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1940/41;

nr 297, angående anslag till allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40;

nr 298, angående anslag till åtgärder för befrämjande av gengasdrift;

nr 299, med förslag till ändrad lydelse av § 30 riksdagsordningen;

nr 300, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m.;

nr 301, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 7 och 61 §§ strafflagen för krigsmakten;

nr 302, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

nr 303, angående anslag till sommarvistelse på landet för barn från städer och andra tätbebyggda samhällen m. m.

Justerades protokollen för den 25, 27 och 28 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 301, angående Kungl. Maj:ts förslag om ändring av 55 § civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8); och

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 303, angående val av fullmäktige i riksbanken och suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; samt

nr 304, angående val av ordförande och fullmäktige i riksgäldskontoret samt suppleanter för fullmäktige i samma kontor;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 305, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Axel Ivar Andersson i Norrköping att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 306, för ledamoten av riksdagens första kammare herr Carl Petrus Valdemar Gränebo att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 307, för bankrådet herr Harald Teodor Magnusson att vara förste suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 308, för ledamoten av riksdagens första kammare herr Johan Fritjof Ekman att vara andre suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 309, för ledamoten av riksdagens första kammare herr Elof Andersson i Fältenborg att vara tredje suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 310, för filosofie doktorn Karl Emil Hildebrand Hildebrand att vara ordförande i riksgäldskontoret;

nr 311, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Karl Hilding Magnusson i Skövde att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 312, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Karl Artur Ryberg att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 313, för ledamoten av riksdagens första kammare herr B. H. von Stocckenström att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 314, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Carl Olov Harald Andersson i Dunker att vara förste suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 315, för ledamoten av riksdagens första kammare herr Torsten Emanuel Ström att vara andre suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret; samt

nr 316, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Gunnar Persson i Falla att vara tredje suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret.

Anmäldes och godkändes sammansatta konstitutions- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 320, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare förlängd giltighet av gällande indelning för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunalskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnadskostnadernas höjd; och

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 286, angående tillägg till de av riksdagen godkända grunderna för dyrtidstillägg under budgetåret 1940/41 åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.; samt

nr 287, angående anslag till anordnande av lastnings- och lossningsanläggningar för sockerbeter m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 288, med förslag till lag om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 291, angående underlättande av hjälpsändningar till krigsfångar och vissa andra krigsoffer.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 292, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § 1 mom., 5 § 1 och 4 mom., 7 § samt 17 § 1 mom. avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet).

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 296, med förslag till förordning angående ytterligare utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror, m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda motioner:
nr 223, av herr *Lindhagen*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 54 regeringsformen samt §§ 37 och 50 riksdagsordningen; samt
nr 224, av herr *Öman* och herr *Nilsson, Bernhard*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot vissa sammanlutningars verksamhet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Öman* och herr *Nilsson, Bernhard*, väckta motionen, nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot vissa sammanlutningars verksamhet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner blevo propositionerna nr 289, 290, 293, 295 och 297—302 på begäran bordlagda, varemot propositionen nr 303 nu hänvisades till statsutskottet.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 226, av herr *Sjödahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 110 regeringsformen samt § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen; ävensom

nr 227, av herrar *Sandén* och *Wagnsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om nöjesskatt, m. m.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens första kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 29 maj 1940.

Då det ansågs, att antalet stenografer hos kammaren skulle under återstoden av innevarande riksdag kunna något inskränkas, beslöto herrar deputerade att med utgången av maj månad entlediga F. Thorvall och T. B. Carlson från deras stenografbefattningar hos kammaren.

Är och dag som ovan.

In fidem
G. H. Berggren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 1 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 294, angående vissa av krisläget föranledda lönespörsmål; och nr 304, med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § moratorielagen.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående långtjänstpremie åt vissa till beredskapstjänst inkallade värnpliktiga vid marinen;

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande av anslag till anskaffning och förnyelse av flygmateriel; samt

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till anläggningar för oljelagring.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 289, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 11 juni 1937 (nr 338) om moderskapspenning, m. m.

Propositionen hänvisades, såvitt angick förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 11 juni 1937 (nr 338) om moderskapspenning, till behandling av lagutskott samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 290, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 293, angående reglering av förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1939/40, m. m.

Propositionen hänvisades, såvitt angick procentsatser för bottenkatt enligt 18 § förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, till bevillningsutskottet, i vad rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 295, angående beredskapsstat för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1940/41;

nr 297, angående anslag till allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40; samt nr 298, angående anslag till åtgärder för befrämjande av gengasdrift.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 299, med förslag till ändrad lydelse av § 30 riksdagsordningen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 300, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värplikstjänstgöring m. m.;

nr 301, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 7 och 61 §§ strafflagen för krigsmakten; samt

nr 302, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *Sjödahls* motion, nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 110 regeringsformen samt § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herrar *Sandén* och *Wagnsson* väckta motionen, nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om nöjesskatt, m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 294 och 304 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 228, av herr *Ström, Fredrik*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillägg till de av riksdagen godkända grunderna för dyrtidstillägg under budgetåret 1940/41 åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 229, av herr *Ström, Fredrik*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om nöjesskatt, m. m.;

nr 230, av herr *Nordenson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om höjning av utskiftningskatten; samt

nr 231, av herr *Johanson, Karl Emil*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 20, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av utskottets utlåtande nr 11 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 5, 6, 25 och 43 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 21, i anledning av väckt motion om åtgärder i syfte att skapa större klarhet med avseende å den rättsliga innebörden av riksdagens beslut och uttalanden; samt

nr 22, i anledning av väckt motion angående ändring av tryckfrihetsförordningens bestämmelser om tryckfrihetsjuryn;

sammansatta konstitutions- och andra lagutskottets memorial nr 4, angående ersättning åt revisionssekreteraren O. Hesselgren, vilken inom sammansatta konstitutions- och andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor;

statsutskottets utlåtanden:

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:s proposition angående anslag till främjande och nyttiggörande av vissa uppfinningar m. m.;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens ammunitionsnämnd för budgetåret 1940/41;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond dels till vissa förråds- och garagebyggnader, dels ock till nybyggnad för ammunitionsfabriken;

nr 187, i anledning av väckt motion om anslag till ekonomisk hjälp till Finland för inköp inom Sverige av vissa produkter;

nr 188, i anledning av väckt motion angående rätt till reseersättning till och från hemorten för vissa värnpliktiga;

nr 189, i anledning av väckt motion om anslag till omedelbar förstärkning av kustartilleriet m. m.;

nr 190, i anledning av väckta motioner om bidrag av statsmedel till anskaffande av viss luftvärnsmateriel;

nr 191, i anledning av väckt motion om införande i allmänna resereglementet av vissa kompletterande föreskrifter rörande användning av luftfartyg;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa extra undervisningskurser för medicine studerande;

nr 193, i anledning av väckt motion om rätt för folkskolläraren E. Pousette att tillgodoräkna sig viss tid för uppflyttning i löneklass;

nr 194, i anledning av väckt motion angående anslag till uppförande och provdrift av en retortkolningsugn;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlönings- och statsbidragsbestämmelser i anledning av undervisningens inställande till följd av bränslebrist m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 196, i anledning av riksdagens år 1939 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1938—30 juni 1939 m. m.;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Civil personal vid krigsrätterna: Ersättningar till civila ledamöter i fältkrigsrätter m. m.;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande vissa markfrågor i Stockholm m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 200 i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till statens biltrafiknämnd;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 33, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande avdrag vid beräkning av skattepliktig förmögenhet;

nr 34, i anledning av väckt motion om upphävande av den av 1939 års urtima riksdag införda skatten å kaffe;

nr 35, i anledning av väckt motion om fritagande av den inhemska vintillverkningen från industrisoekerskatt; samt

nr 36, i anledning av väckt motion angående befrielse för sjöfolket från erläggande av skatt för krigsriskersättning m. m.;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer m. m.;

nr 40, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.; samt

nr 41, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott;

första lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 46, angående ersättning åt av utskottet anlitat biträde;

nr 47, i anledning av väckt motion om inrättande av kommunala bouppteckningsbyråer;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent;

nr 49, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till skydd för prästgårdarnas byggnadskultur, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 50, i anledning av väckta motioner angående tiden för ikraftträdandet av 1939 års lagstiftning om villkorlig dom m. m.; samt

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 191 § strafflagen för krigsmakten;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 2 juni 1933 (nr 269) om ägofred m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag

om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till 3 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443);

nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 §, 3 kap. 14 §, 4 kap. 3 och 4 §§ samt 17 kap. 1 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 34, i anledning av väckt motion rörande utredning om rätt att företaga sjösänkning till förmån för gruva; samt

nr 35, i anledning av väckt motion angående borttagande av straffbestämelsen för befordran med lastautomobil av last, vars vikt överstiger den för automobilen fastställda maximilasten; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 2 juni 1933 (nr 269) om ägofred m. m., såvitt propositionen hänvisats till jordbruksutskottet, jämte i ämnet väckt motion;

nr 52, i anledning av väckta motioner angående befolkningens å norra Öland rätt till utsyning av husbehovsvirke från Böda kronopark;

nr 53, i anledning av väckt motion angående främjande av en mera tillfredsställande vård av enskilda skogar;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående räntan å ogulden köpeskilling för viss kronoegendom samt om betalningsanstånd för köpare av sådan egendom; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för lagring av brännolja för jordbrukets behov.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.17 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.